

ÖRKÉNY ISTVÁN

TÓTÉK

TÓTÉK

Tragikomédia két részben
1967

Levél a nézőhöz

Albert Camus írja a Szisüphosz mítoszában: "Az istenek arra ítélték Szisüphoszt, hogy egy sziklát görgessen szüntelen a hegy tetejére, ahonnan a kő mindannyiszor visszagurult a saját súlyától. Úgy gondolták, s némi joggal, hogy nincs szörnyűbb büntetés, mint a haszontalan és reménytelen munka."

Ebben az alvilági bűnhődőben látja Camus az abszurd hős típusát, akinek egész élete arra való csak, hogy semmit se vigyen véghez. Ő, amikor Szisüphoszra gondol, mindig abban a helyzetben látja, amikor a szikla már legördült a csúcsról, s utána ereszkedik a síkságra, ahonnan újra föl kell majd hoznia. Mit érez Szisüphosz leszállás közben? - kérdezi Camus. Néha a szikla az erősebb, s akkor a szomorúság elhatalmasodik szívében, de az is megesik, hogy öröm tölti el. "A magaslatok felé törő küzdelem elég ahhoz, hogy megtöltse az emberi szívet."

Én is sokszor gondolok Szisüphoszra, különösen azóta, amióta megéltem a háborút, és megjártam a frontot. Odáig azonban csak a sorsával küzdő ember jelképét láttam benne, s ezt úgy értelmeztem, hogy a halál: a nehézkedési erő. A háború azonban, életem és gondolkodásom sorsfordulója, sok mindenre megtanított. Arra is, hogy a magyar sors mindig is tele volt szisüphoszi helyzetekkel, korszakokkal, évszázadokkal, de annyira talán még soha, mint ebben a háborúban. Az a szikla, amelyet mi ott, a Donnál hengergettünk, csak visszagurulhatott ott is, később is, ahányszor nekivetettük a vállunkat.

De én, az én Szisüphoszomat, egészen másként láttam. Például, egészen más helyzetben. Nem a csúcsról lefelé indultában, mint Camus; én mindig a síkságon láttam, amikor a sziklának feszülve, görgetni kezdi fölfelé.

Mit gondol ő akkor? Azt, hogy mire van ítélve, tudja. Gyötrődése hiábavaló, a szikla legurul majd, és újra meg újra legurul, az idők végeiglen. Ezt ő tudja, de hiába tudja. Az ember nemcsak tapasztalat. Az esze ugyan azt mondja, hogy minden hiába, de ösztönei nem hallgatnak az észre. Ők azt súgják, hogy ez lesz az utolsó erőfeszítése, Sziszüphosz pedig bizakodva vág neki a meredélynek, újra meg újra, mindig csalódva, de mindig új erőre kapva.

Abban a paradoxonban élünk, hogy csak értelmünk veszi számba a ránk váró végzetet. Életösztönünk mást mond. Néha amannak szava győz, néha emezé. Ha a belátás, akkor az én Sziszüphoszm is szomorú, de ha az életösztön hangja az erősebb, akkor az én Sziszüphosznak is öröm tölti el a szívét.

Tót Lajos persze nem volt Korinthosz királya, hanem csak községi tűzoltó egy hegyvidéki községben. Ennélfogva sohasem sértette meg az isteneket. Hát akkor mi volt a bűne? Talán nem is volt bűne, legföljebb az, hogy abban a korban élt, amikor csupán egy választás volt: vagy lázadónak, vagy Sziszüphosznak lehetett csak lenni.

A történelem sokféleképpen ismétli önmagát. Nem egy ilyen kor volt, sok tehát a Tótunk. Ha egy népet beletörődni tanít meg a sorsa, persze nehéz bűnösnek bélyegezni azt, aki a végkimerülésig folytatja a beletörődést. Még nehezebb elítélni éppen ezt a tűzoltót, hiszen eljön a perc, amikor azt mondja: nincs tovább - és maga zúdítja le a sziklát a völgybe.

Igaz, a percet nem jól választotta meg: lázadása már hiábavaló, elkéssett, esztelen. De ebben is miért ő a hibás? Vannak boldog népek: ők a jókor lázadók. Mi a nem jókor lázadók fajtája vagyunk.

Ha igaz, hogy életünk a remény és reménytelenség ingajátéka, akkor maga a létezés nem abszurd, csak azzá válhatik, bizonyos helyzetekben, korszakokban, időpontokban. Amikor már reménytelenül cselekszünk, akkor az a cselekvés abszurd. Én azt vallom - és ezt példázzák a Tóték -, hogy az ember egyetlen kiútja a tett. Ezért "hagyom" gyilkolni is Tótot, pedig az a gyilkosság akkor már fölösleges és esztelen. Ilyen értelemben, a reménytelenség állapotában, Tót Lajos valóban "abszurd hőssé" lesz.

A félelem az a közeg, melyben ez a változás lejátszódik. A darab idillikus helyzetben kezdődik; úgy is mondhatnám, hogy Tót Lajos egy Toldi Miklós, akire a rettegés harangja borul. Persze, az őrnagy is fél, de a terror forrása mindig a félelem, a félelem pedig mindig új félelmet szül, osztódni akar, mint az egysejtűek, tágulni, mint a gázok, fertőzni, mint a vírusok. Volt már ember, aki annyira tudott félni, hogy félelme egy nagy országot sodort a morális abszurditásba. Hogy vitte ezt végbe? Sokszor azt hiszem, ezt értelemmel meg se tudom magyarázni, hiszen lám, még egy Tót Lajossal is milyen nehéz elboldogulni, pedig ő igazán vértelen, névtelen "kisember", akinek semmi hatalma, még esze sincs nagyon sok. De úgy látszik, hajlamunk van erre a fertőzésre. "Potenciálisan" az őrnagy és az áldozata vagyok egy személyben; jó lenne, ha nem kellene többé félelemben élni.

1943. január 13-án, a Don-kanyarban, elkezdett lefelé görögni az a szikla, mellyel a magyar hadsereg sziszüphoszi sorsa elvégeztetett.

Egy barátom, Cseres Tibor, aki ugyanezt megélte, kifejtette egyszer, hogy ezt a háborút magyar írónak lehetetlen megírnia. Ebbe a gondolatba nem tudtam beletörődni. Hatvanezer ember fagyott meg ott, abban az aknatűzben, a jeges szélben, a hóban.

Az, hogy én élek, a valószínűségnek egészen kicsike töredéke csak. Talán ezért van az, hogy az ő telük, az ő sorsuk azóta sem hagyott megnyugodni. A Tóték nem róluk szól, vagy nemcsak róluk, sőt, talán egészen másról, de én írás közben mégis mindig rájuk gondoltam. A legtöbbet ülve fagytak meg, s ahogy ott ültek, márványba fagyott arccal, még most is hátamban érzem a tekintetüket.

1967

SZEREPLŐK

AZ ŐRNAGY
TÓT
TÓTNÉ
ÁGIKA
A POSTÁS
TOMAJI *plébános*
CIPRIANI *professzor*
GIZI GÉZÁNÉ, *egy rossz hírű nő*
A LAJT TULAJDONOSA
LŐRINCKE, *szomszéd*
ELEGÁNS *őrnagy*
DR. EGGENBERGER ALFRÉD,
hétéves kislány
INAS

Történik egy hegyvidéki községben, a második világháború idején.

Bemutató a Thália Színházban, 1967-ben

Első rész

1. KÉP

Tóték háza előtt. A háttérben néhány fenyő, egy völgy, hegyek.

A POSTÁS torz alak, afféle falu bolondja, rongyos. Postáscsapkát visel, az oldalán táská. Azt mondják, félhülye vagyok. Azt is mondják, hogy beleköpködök az ártézi kútba. Állítólag orrot fújok a szárítani akasztott fehérneműbe. Ebből egy szó sem igaz. Viszont: úgy farba tudom rúgni önmagamot, hogy fölemelkedem a levegőbe, és átugrok két egymásra rakott kalapon. *A földre teszi sapkáját.* Ezért egy pohár sört szoktam kapni. *Nem ugrik, fölteszi a sapkáját.* Olyankor át is ugrom. Mondják még, hogy manipulálok a levelekkel. Ez viszont

igaz. Például Cipriani professzor úr sose bántott, sőt gyógykezelt az ideg- és elmeklinikán, mégse tudom szeretni. *Elővesz egy meghívót.* Ha jön egy meghívó a kormányzó úr garden partyjára... *Összetépi, oldalt egy hordóba dobja.* Miért örüljenek? A tanítóéknak megsebesült a fronton a fiuk. Még ma sem tudják. A lányuk viszont hármás ikreket hozott a világra. Kijavítottam a sürgőnyt kettőre. Szeretem a páros számokat: a harmadik gyerek csak zavar. Mindezt csupán a jó érzés téteti velem, még sört se kapok érte... És itt vannak Tóték. Őket különösen szeretem. Hogy miért? Mert négyen vannak. Kettő, négy, hat... Ez a szép! És nekik is kint van a fronton a fiuk. Isten ments, hogy valami baja essék! Most is jött egy tábori lap. Van, amit kézbesítek, van, amit félreteszek. Van, amit összetépek, mert ami nincs, az nincs. Nézzük, mit is írt legutóbb! *Kalapjából egy másik lapot vesz elő.* "Sajnálattal tudatom, hogy erős hasmenéssel járó kolbászmérgezésem van..." Ezt félretettem. Egy kolbászmérgezés néha magától elmúlik, máskor viszont súlyos bajt csinál... És mit ír most? *Olvassa a friss tábori lapot.* "Édes Szüleim és Ágika! Örömmel tudatom, hogy hasmenésem elmúlt, ismét jó erőben és egészségben vagyok..." Na tessék. Ezt megspóroltam nekik. Jó azt tudni, hogy egy félhülye nem egészen hülye. *Tovább olvas.* "De még egy sokkal nagyobb örömhírem is van..." Örömhír? No végre! *A ház felé.* Tóték! Posta! Örömhír! *Az ablak kinyílik, Mariska és Ágika izgatottan kihajol, kitépik a postás kezéből a levelet. Tót is elősiet.*

MARISKA *izgatottan olvas.* "Szeretett őrnagy urunknak, akiről már annyi szépet írtam, a partizánok állandó zaklatása miatt nagyon leromlott az idegrendszere, és emiatt most kéthetes betegszabadságra hazautazik... Sikerült rávennem..." *Nem bírja tovább, odaadja a lapot a lányának.* Olvasd csak!

ÁGIKA "...hogyan vegye igénybe kedves szüleim vendégszeretetét, ami nem ment könnyen, mert mostani idegállapotában nem akar senkinek terhére lenni..."

MARISKA Hallod ezt, édes jó Lajosom?

TÓT Hallom.

ÁGIKA "De én leírtam a község klimatikus előnyeit, a mi szép, üveges verandánkat, a kilátást a Bábonyra meg a bartalaposi völgyre - és képzeljék! Őrnagy urunk elfogadta a meghívást. Gondolhatják, hogy ez mit jelent nekem!"

MARISKA Krisztus a kereszten! Egy pohár bort a postás bácsinak. *Ágika bort nyújt a postásnak, aki megissza, köszön, elmegy.*

A POSTÁS A kedves Gyula egészségére!

ÁGIKA Járt itt már őrnagy valaha? Talán soha.

TÓT Csakhogy nincs jó idegállapotban.

MARISKA Majd rendbe jön... Olvasd, kislányom!

ÁGIKA "Szeretett őrnagy urunk, és ettől ne tessék megijedni, nem bírja a lármát, továbbá nagyon érzékenyen reagál egyes szagokra. Van olyan, amit nem tud elviselni, mások ellenben, például a fenyőszag, valósággal megnyugtató." "

MARISKA *büszkén.* Fenyőszag, az aztán bőven van minálunk.

TÓT De vajon mi az, amit nem tud elviselni?

MARISKA Arról nem ír közelebbit a mi drága Gyulánk.

TÓT Pedig azt nem ártana tudni... *Körüljár, szimatol. A két nő visszamegy, az ablak becsukódik. Tót észrevesz valakit. Halló! Doktor úr!*

Belép a gödörtisztító, egy négy kereken járó szivattyút húzva maga után. Otthagyja a lajtot, Tóthoz siet.

A LAJT TULAJDONOSA Tessék parancsolni, tűzoltóparancsnok úr.

TÓT Két hétig lesz nálunk a fiam parancsnoka, aki nagyon érzékeny a szagokra.

A LAJT TULAJDONOSA Igazán? Gratulálok. Lássunk neki a szivattyúzásnak?

TÓT Már magam se tudom, kedves doktor úr, mert én úgy megszoktam a szagot, hogy nem tudom, bűdös van-e, vagy nincs.

A LAJT TULAJDONOSA *mélyet szippant.* Őszinte leszek. Jelenleg a Tót úr árnyékszékének a szaga kissé szúrós, de nem kellemetlen.

TÓT Hát most mitévők legyünk?

A LAJT TULAJDONOSA Ha tetszik, pumpálok, ha nem tetszik, nem pumpálok. De ezt önnek kell eldöntenie, kedves tűzoltóparancsnok úr.

TÓT Ha szaga van, akkor pumpáljunk! Gyulánk életéről van szó, kedves doktor úr.

A LAJT TULAJDONOSA Ezt tenné a helyemben minden lelkiismeretlen gödörtisztító... De én mérlegelek. Mert tegyük fel, hogy belekezek a szivattyúzásba. Mi történik? A massa megbolydul, és... Tűzoltóparancsnok úr! Még a legeslegtisztább tengersizemnél is, ha fölkeveredik a vize, időbe telik, amíg megnyugszik, leülepszik, kristálytisza lesz... Meg tetszett érteni a hasonlatot?

TÓT *a fejét törve.* Hát hagyjuk így, kedves doktor úr?

A LAJT TULAJDONOSA *sóhajt.* Kérem szépen, én könnyű szívvel hagytam ott a jogi pályát, mert ezzel a munkával tízszer annyi a keresetem... De azt nem hittem volna, hogy olyan fogas kérdésekbe ütközöm, mint ügyvédi pályámon talán soha... Nézetem szerint a két rossz közül a kisebbiket kell választani. Kérdés, hogy milyen mértékben érzékeny az őrnagy úr a szagokra. Erről nem írt a kedves fia?

TÓT *beszól a házba.* Mariska! Ágika!

Tótné és a lánya kihajol az ablakon.

TÓT Mit is írt a szagokról Gyulánk?

MARISKA *kebléből kivesz egy lapot. Itt csak ez áll: "Nagyon érzékenyen reagál egyes szagokra."*

A LAJT TULAJDONOSA Homályosnak homályos egy kicsit, de nincs benne semmi aggasztó célzás. Miből gondolják, hogy épp ezt a szagot nem fogja szeretni?

MARISKA Mert egyszer egy lakónk már panaszkodott rá.

ÁGIKA Pedig az nem is őrnagy volt, csak hálókocsi-kalauz.

MARISKA És egy őrnagynak mégiscsak kifinomultabb az idegrendszere!

ÁGIKA Néha, különösen vasárnap, még engem is zavar, pedig nem vagyok őrnagy.

MARISKA Szaladj, kislányom, a szomszédokért! *Bemennek, visszaszól.* Okos légy, édes jó Lajosom!

TÓT Hogy legyek okos? Maga mit mond, doktor úr?

A LAJT TULAJDONOSA Attól függ, hogy mikor jön a vendég. Mert ha most megbolygatom a masszát, akkor legalább két hétig tart, amíg újra bőrzeni kezd a tetején... Van annyi időnk?

TÓT Ő a legelső szabadságos vonattal érkezik.

A LAJT TULAJDONOSA Akkor inkább mondjunk le a pumpálásról, kedves tűzoltóparancsnok úr.

TÓT Gondolja?... Köszönöm a szíves útbaigazítást.

A LAJT TULAJDONOSA Szívesen.

TÓT Ha szabad kérdeznem, mennyivel tartozom?

A LAJT TULAJDONOSA Semmivel, Tót úr.

TÓT Ezt nem fogadhatom el.

A LAJT TULAJDONOSA Csak a szivattyúzás kerül pénzbe. A tanácsadás énnálam díjtalan. *A gödörtisztító készüléket maga után húzva elmegy.*

Visszajön Tótné, Ágika és a postás. Besiet a két szomszéd, Gizi Gézáné és Lőrincke úr.

MARISKA Áthívtam a kedves szomszédokat, édes jó Lajosom.

TÓT Legyenek figyelemmel, kérem. Ismertetni fogom a fiam levelét.

MARISKA *már olvassa.* "Most, hogy közeledik az indulás napja, őrnagy urunk egyre több jelét adja rokonszenvének. A szabadságosvonal Novioszkolból indul, és ő megígérte, hogy a zászlóalj gépkocsiján elkísérhetem."

LŐRINCKE Hát ez jó hír.

GIZI GÉZÁNÉ Gratulálok.

MARISKA "Még egy fontos dologra figyelmeztetem kedves mindnyájukat. Órnagy urunk a nagyfokú partizánveszély miatt álmatlanságban szenved, és ezért teljes csöndre van szüksége. Tudom, hogy édesapám községeként olyan megbecsülésnek örvend, hogy könnyűszerrel ki fogja küszöbölni a fülnek nem kellemes zajokat..."

A POSTÁS No tessék.

LŐRINCKE Hát minálunk nincsen csönd?

MARISKA Dehogyan nincs!... Minekünk van egy vendégkönyvünk. És az egyik lakónk ezt jegyezte föl: "Itt olyan sötét és simogató csönd van, mint a fekete bársony..." A sertésvágóhídon dolgozik.

ÁGIKA Sokszor elolvasom, és egészen elzsibbadok.

GIZI GÉZÁNÉ Hát akkor mi a baj ezzel a csönddel?

MARISKA Úgy látszik, az ilyen magas állású személyek érzékenyek a fülnek nem kellemes zajokra...

LŐRINCKE De milyen zajokra?

TÓT Ezt mi úgy értelmezzük, hogy a szélzúgást, esőcseperészt és a madárhangokat nem szükséges kiküszöbölni.

LŐRINCKE Azokért kár is volna.

TÓT Viszont, és éppen tefelőled, áthallatsz néha valamilyen kellemetlen hang...

LŐRINCKE Nem cuppogás?

MARISKA Olyasmi.

LŐRINCKE Én ugyanis, ha hideg sört ittam, utána mindig cuppogok... De most vége!... Leszokom a sörről!

MARISKA Köszönöm, szomszéd úr.

TÓT Ez szép tőled, Sándor.

GIZI GÉZÁNÉ És engem miért tetszett hívni? Én se részeg, se garázda vendéget nem szolgál ki. Ez nálam ki is van szögezve a legszembeűnőbb helyre, az ágy fölé.

TÓT Elhiszem, asszonyág... Magától mi csak egy semmiséget kérünk. A kiskapuja nyikorog.

GIZI GÉZÁNÉ Ez olyan semmiség?

MARISKA Csak be kell olajozni.

GIZI GÉZÁNÉ Az ám... De annak a nyikorgásnak van bizonyos szerepe az én munkakörömben. *Gondterhelten.* Énhozzám ugyanis főként gyantaszedők járnak. Ezek nagyon derék, de kissé lassú természetű emberek... No már most, abból, hogy a kiskapu megnyikordul, kiviláglik, hogy megjött a következő gyantaszedő, ami sietésre nógatja az előző gyantaszedőt. Ha beolajozom a kiskaput, abból anyagi károm származik.

TÓT És más megoldás nincs a siettetésre?

GIZI GÉZÁNÉ Ezt szokták meg, tűzoltóparancsnok úr.

TÓT Értem. Kárpótlást szeretne kapni a jövedelemkiesésért?

GIZI GÉZÁNÉ Nem, köszönöm... Sőt. Még büszke is vagyok, hogy olyan emberért, mint a Tót úr, én is tehettem valamit... A viszontlátásra, tűzoltóparancsnok úr.

TÓT Köszönöm szépen.

Lőrincke és Gizi Gézáné elmennek.

MARISKA Minden jót! *Utánuk néz.* Milyen megértők! Milyen segíteni készek! Téged mindenki szeret, édes jó Lajosom... Mi van még a cédulán?

TÓT *olvassa.* Szűcs néninek szólni a kutya miatt.

A POSTÁS Szóltam, hogy ki kéne vinni az erdészházba, de nem akarta elengedni.

MARISKA Hát most mi lesz?

A POSTÁS Megfojtottam.

ÁGIKA Szűcs nénit?

A POSTÁS A kutyát... Őt kellett volna?

MARISKA Jaj, dehogy!

A POSTÁS A Tót úr kedvéért nagyon szívesen.

TÓT Köszönöm, de nem szükséges... Mi volt még?

ÁGIKA Én pedig megkértem mind a két autóbussznak a sofőrjét, hogy két hétig ne dudáljanak a kanyarban.

TÓT Jól van. És Kasztrinerné, a mákdarálójával?

MARISKA Nem fog darálni.

TÓT *hallgatózik.* Most is darál.

MARISKA Az nem lehet. Együtt ledaráltuk a két hétre valót.

TÓT Vagy nem azt hallom? *Mind hallgatóznak, aztán sorban a postás felé fordulnak, közelebb mennek, hallgatóznak.* Te darálsz itt, fiam?

A POSTÁS Én?

MARISKA Ő az! Darál!

A POSTÁS Ja... Én így lélegzek. Nekem ugyanis hordómellem van.

TÓT Hallgass jól ide, fiam... Ezentúl, ha hozod a postát, amikor megérkezel a Cipriani professzor villája elé, beszívod a levegőt, és csak amikor a Stubenhammerék kerítésén már túl vagy, akkor ereszted ki.

A POSTÁS Az nagyon hosszú út!

TÓT Hát nem rövid.

A POSTÁS És ha megfulladok?

MARISKA *egy anyatigris.* Ha megfulladsz, megfulladsz! De amikor a mi egyetlen fiunk kint harcol a fronton, akkor meg ne halljam, hogy te a mi házunk közelében lélegezni mersz...

A POSTÁS *aki közben rémülten kihátrált.* Nem is! De nem! Hát persze hogy nem! A Tót úr kedvéért mindent megteszek! *El.*

MARISKA *mérgesen.* Másvalakit megölni, azt igen... De hogy ő maga fulladozzon egy kicsit?

TÓT Ne zaklasd föl magad, Mariskám. Jót akar, csak hát nincs helyén az esze... *Hallgatózik.* Most mintha csönd volna.

MARISKA Én is úgy veszem észre.

ÁGIKA Hát legfőbb ideje.

MARISKA *Ágikához.* Hozz már egy szivart édes jó apádnak... *Tót szivarra gyújt. Mariska leül, egy lábosba zöldborsót fejt. Mindhárman megnyugodtak.*

ÁGIKA Holnap ilyentájt már itt lesz...

MARISKA És nem fogja zavarni semmi.

TÓT Nem bizony.

MARISKA Én most már egészen megnyugodtam.

TÓT Én is. *Szív egyet a szivarján. Fölneszel. Fejét forgatja.* Nem halljátok? Itt valami potyorog.

MARISKA Mit csinál?

TÓT Potyorog, pereg... Nem is tudom.

Hallgatóznak.

ÁGIKA *derűsen.* Megmondjam, mi potyorog? A borsó! *Mosolyognak, Mariska elteszi a lábost, kötényébe pergeti a borsót.*

MARISKA Milyen jó füled van, édes jó Lajosom.

ÁGIKA *hirtelen.* Milyen egy őrnagy, apu?

TÓT Hogyhogy milyen?

ÁGIKA Hogy kell szólítani? Méltóságos úrnak, mint Cipriani professzor urat? Vagy, mint a luxemburgi hercegnek, neki is azt kell mondani: felség?

TÓT Úgy tudom, őt csak őrnagy úrnak kell szólítani.

MARISKA Vagy kedves őrnagy úrnak.

ÁGIKA Hát akkor egy őrnagy kevesebb?

TÓT Dehogyan. Épp megfordítva. A luxemburgi hercegnek csak erdőségei vannak. A professzor úrnak meg egyebe sincs, mint a tudománya... Egy őrnagy viszont, az valaki. Ő parancsol. Neki aranycsillaga van. Ő katonatiszt.

ÁGIKA *ábrándosan.* Egy katonatiszt... Egy katonatiszt... *Lassan föláll, tűzbe jön.* Egy katonatiszt. Egy katonatiszt. Egy katonatiszt.

TÓT Nyughass most, kislányom.

MARISKA Mikor olyan jó csönd van. Kíváncsi vagyok, észre fogja-e venni... *Hirtelen fölfigyel.* Halljátok?

TÓT Mi az már megint?

MARISKA Nem tudom. *Hallgatóznak, de nem találják a zaj forrását.*

ÁGIKA Nem tetszik haragudni, ha mondok valamit?

TÓT Mondd csak, kislányom.

ÁGIKA Nekem az az érzésem, hogy az apu szivarja szörcsög.

TÓT *egy homlokráncolással.* Egy szivar nem szörcsög. Egy szivar szelel.

ÁGIKA És ha nyál jut bele?

MARISKA Hogy beszélsz, kislányom? Apádból nem jön nyál.

TÓT *csak egy súlyos pillantást vet Ágikára.*

ÁGIKA *a tekintetek súlya alatt megrendülve behúzza a nyakát.*

Mindhárman újra előrenéznek. Tót megszívja szivarját. Arca elkomorul. Még egyet szív rajta. Még komorabb lesz. Aztán érezhető erőfeszítéssel elnyomja a hamutartóban. A két nő úgy tesz, mintha semmit se vett volna észre. Három derűs arc.

ÁGIKA Milyen jó csönd van.

MARISKA Mint a fekete bársony.

TÓT Most már jöhet az őrnagy úr.

Megnyugodva bemennek a házba. Fényváltozás.

A POSTÁS *egy lapot olvas.* "Ne haragudjanak, hogy mindig újabb dolgok jutnak eszembe, de nagyon tessék vigyázni, nehogy beszélgetés közben elnézzenek az őrnagy úr feje fölött. Ezt ő, minthogy az átlagosnál alacsonyabb növésű, nehezményezni szokta..." *Töprengve.* Nagy baj. Tót úr viszont az átlagosnál magasabb. Miért nem egyformák az emberek? Ezen persze nem tudok változtatni. De ha teszem föl, nem egy, hanem több őrnagy jött volna, egy egészen kicsi, egy nagyobb, egy még nagyobb, akkor a különbség mindjárt nem lenne ilyen bántó. De most mit csináljanak? Ezt a lapot összetépem... *Egy hordóba dobja az összetépett lapot, el.*

A szín hátul kivilágosodik. A fák előtt egy tábla: Autóbuszmegálló felirattal. Bejönnek a mellékszereplők, esetleg egy rongyos fűvószenekar, aztán ünneplőben, izgatottan Tóték. Ágikánál virág.

TÓT Három óra! Jaj, a szívem majd kiszakad! Már dudál a busz.

MARISKA Én már semmit sem hallok.

TÓT Most megint dudált.

ÁGIKA Szabad valamit mondanom? A dudálást nem is hallhatja az apu, mert mi kértük meg a sofőrt, hogy ne dudáljon a kanyarban.

MARISKA Sokat beszélsz.

TÓT Ideges szegénykém... Nem lett poros a sisakom?

ÁGIKA Egy kicsit... *Áhítattal lefújja.* Istenem, milyen szép is tud lenni az apu!

Felzúg az autóbusz.

TÓT Már zakatol! Már itt van!

MARISKA Én már látom is!

ÁGIKA *lázban elindul.* Egy katonatiszt... Egy katonatiszt...

TÓT Itt maradsz! Majd ő szól!

Mind felsorakoznak. Esetleg rákezdik a fúvósok, nagyon halkán. Megszűnik a motorzúgás, a színen azonban nem egy, hanem két őrnagy jelenik meg. Előbb egy elegáns, ragyogó jelenség, fényes csizmában, lovaglópálcával. Jóval később a másik porosan, kopottan, fáradtan; őt észre se veszik.

TÓT *elébe áll az elegáns őrnagynak, ünnepélyesen.* Mélyen tisztelt őrnagy úr, én vagyok a Tót.

ELEGÁNS ŐRNAGY És mi az óhajtása?

TÓT *elhúzódik, Ágikát tolja oda.*

ÁGIKA *alig mer közeledni, a virágokat tolja maga helyett. Üveghangon.* Szeretettel üdvözljük a mélyen tisztelt őrnagy urat, és kívánjuk, érezze jól magát szerény otthonunkban...

Eközben Tóték is lassan előreóvakodnak.

ELEGÁNS ŐRNAGY *végignéz rajtuk.* Melyik maguk közül Leonhard luxemburgi herceg?

Rémült csönd.

MARISKA A herceg?

ELEGÁNS ŐRNAGY Én ugyanis őhözám jöttem körvadászatra.

ÁGIKA *simulékonyan.* Szabad valamit mondanom? A herceg úr nincs közöttünk, de a fogatát ott láttam a paplak előtt.

ELEGÁNS ŐRNAGY Akkor meg miért molesztálják az embert? *Elsiet.*

MARISKA *körülnéz, meglátja a másik őrnagyot, felsikolt.* Krisztus a kereszten!... *Odamutat.* Nem egy jött, hanem kettő! *Riadtan, lassan mind a másik őrnagy felé indulnak.*

TÓT Őrnagy úr... Mélyen tisztelt őrnagy úr!

ŐRNAGY *hunyorog, keresgél.* Tóték? Hol vannak?

TÓT Szíves elnézését kérjük... Itt.

ŐRNAGY *más, de szintén rossz irányban.* No végre, valahára...

TÓT Erre vagyunk, mélyen tisztelt őrnagy úr.

MARISKA Nem arra. Emerre, ni... Itt! *Odalódítja Ágikát.*

ÁGIKA *még lámpalázásabb, mint az előbb.* Szeretettel üdvözöljük a kedves őrnagy urat, és kívánjuk, érezze jól magát szerény otthonunkban.

ŐRNAGY *megfogja a csokor végét, és így, Ágika vezetésével nagy nehezen odatalál Tótékhoz.* Köszönöm, kislányom. Alig látok. Ezt a napfényt is meg kell szokni, kilenc hónapos sötétség, piszok és por után... Kint a szállásomat, valami iskolafélét, körös-körül fölhányattam istállótrágyával, hogy legalább éjszaka egy kis csendhez jussak... Ott persze sötét van. *Dörzsöli a szemét.* Hát ezért káprázik a szemem. No végre! Már jobb. Már kezdek látni. *Sorban kezdet fog Tótékkal.* A kedves Tót úr? És Mariska, ugye? És ő az Ágika? Milyen szép itt minden! Ez a jó levegő! Ez a csönd! Higgyék el, hogy kilenc hónapos állandó zajban és bűdösségben eltöltött frontszolgálat után... *Tóra néz, aztán a háta mögé néz, elakad.* Miről beszéltem?

ÁGIKA *rajongva.* Hogy állandó zajban és bűdösségben...

ŐRNAGY Úgy van. Szinte el sem tudom hinni, hogy itthon vagyok. Pedig itt mindent ismerek már, ahogy a kedves fiuk leírta a dolgokat. *Idegesen hátranéz.* Az ott a Bábony. Ez pedig a bartalaposi völgy... *Más hangon.* Kedves Tót úr, mi van ott a hátam mögött?

TÓT Csak a volt Klein-féle sörkert és a paplak.

ŐRNAGY Akkor jó. Hiába, az éjszakai partizánveszély felőrölte az idegrendszeremet. *Megint hátranéz.* De ezzel, kérem, ne is törődjenek. Éljenek úgy, mintha itt se volnék. Megmondtam mindjárt a maguk kedves fiának is: csak, ha nem zavarok, csak, ha nem leszek terhére senkinek... *Más hangon.* Mondja csak, Tót! Lát valami rendellenességet a hátam mögött?

TÓT Semmi különöset, mélyen tisztelt őrnagy úr.

ŐRNAGY Mert mindig odanéz.

TÓT Én kizárólag a mélyen tisztelt őrnagy urat nézem...

ŐRNAGY Nézzék, Tóték! Már az is elég, hogy a világ egy része mindig az ember háta mögött van. Minek ezt a bajt még azzal is tetézni, hogy valaki folyton odanéz? Valami furcsát mondtam? *Tóték tanácstalanul fészengnek.* Nem fejeztem ki magam világosan?

MARISKA Jaj, dehogynem... Vigyázz egy kicsit, hogy hová nézel, édes jó Lajosom.

TÓT *ingerült.* Hát hová néztek?

ŐRNAGY Tessék oda nézni, ahová jólesik. Megmondtam: nekem se igényem, se extra kívánságaim nincsenek. *Kétszer hirtelen hátrafordul.*

TÓT *szintén forog.* Most jó?

ŐRNAGY Nem mondhatnám.

TÓT És így?

ŐRNAGY Az elébb azért jobb volt. *Tót egészen lehajtja a fejét.* Nem, ezt nem. Bizonyára maga sem szereti, ha valakinek a pillantása úgyszólván becsúszik az ember lába alá.

TÓT Már magam sem tudom, mit csináljak.

MARISKA Fölnézzél, édes jó Lajosom! *Tót fölnéz.*

ŐRNAGY Nem, nem. Ez kényelmetlen volna. Ebbe nem megyek bele. Egyébként is, az idegrendszerem romlása, mely főképp a partizánok állandó zaklatásának a következménye, nem okozhat az én kedves vendéglátóimnak megterhelést. Ebben egyedül én vagyok a hibás.

MARISKA Szó sincs róla... *Tóthoz.* Édes jó Lajosom, csinálj már valamit!

TÓT De mit?

ÁGIKA Szabad valamit mondanom? Ha egy kicsit a szemébe húzná a sisakját, akkor egészen mindegy lenne, hogy hová néz az apu!

ŐRNAGY Gratulálok. A maguk kislányának van esze.

MARISKA Ezt igazán jólesik hallani... Igazítsd meg a sisakodat, édes jó Lajosom.

TÓT *méltatlankodva.* Őrnagy úr! Hogy én behúzzam a szemembe a sisakomat? Arról nem is beszélek, hogy ez szabályellenes, mert a Tűzoltóság Ügyrendi Szabályzata értelmében a tűzoltó függőleges tengelyének és a sisak vízszintes tengelyének kilencvenfokos szöget kell bezárnia... Ez azonban másodrendű kérdés. De mit szólna a község? Nem kell azt bizonygatnom a mélyen tisztelt őrnagy úrnak, hogy a tűzoltónak tekintélyt kell tartania. Ki hallgat egy olyan községi tűzoltóra, aki szemébe húzott sisakkal sétál, mint egy részeg kocsis? Így akár négykézláb is hazamehetek!

ÁGIKA Isten őrizz! Dehogy engednénk négykézláb mászkálni az aput!

ŐRNAGY Hát azt nem is! El sem fogadnám. Sőt, kérem, tekintsek a személyemet úgyszólván levegőnek. Ha észreveszem, hogy feszélyezem magukat, inkább azonnal elutazom!

MARISKA *kétségbeesetten.* Hallod ezt, édes jó Lajosom?

TÓT *fölsóhajt, gyötrődik.* Nem tehetem.

MARISKA Ő már ilyen... Hát te csak magadra gondolsz?

TÓT *sóhajt.*

MARISKA És arra nem, hogy majd jönnek a hidegek, a dermesztő orosz hidegek, és fújni fog a szél... *Felzokog.*

Mindenki Tót nézi, aki még tartja magát, de aztán megtörik, és szemébe húzza a sisakját.

TÓT Tessék.

ŐRNAGY Kitűnő. Ennél jobb megoldást álmodni sem lehet.

ÁGIKA Az én apukámnak nincs párja a világon!

MARISKA Nem is áll rosszul.

ÁGIKA Sőt. Így sokkal csinosabb az apu.

MARISKA *hozzásimul.* Látod, látod, édes jó Lajosom, egy kis jóakarattal csodát lehet tenni!

ŐRNAGY *aggódva.* De nem zavarja a látásban, kedves Tót?

TÓT A legkevésbé sem, mélyen tisztelt őrnagy úr.

ŐRNAGY Ez nagyon megnyugtató... Mehetünk?

MARISKA Hogyne. Erre tessék.

ŐRNAGY *indul, riadtan megáll.* Az út milyen? Nincs rá az orosz nehéztüzérség belöve? *Látva az ijedt arcokat, észbe kap.* Látják, kérem? Nem tudom elhinni, hogy itthon vagyok. *Elindul, megáll.* De azért nem árt, ha széjjelszóródunk egy kicsit. Tartsunk öt lépés távközt. Tessék, Tót úr. Ágika oda. *Tóték értetlenül engedelmeskednek.* Csatárlánc! Indulj! *Széjjelszóródva elindulnak.*

ŐRNAGY *megijed valamitől.* Vigyázz! Repülő! *Hasra veti magát.* *Tóték riadtan állják körül, nézik.* *Az őrnagy egyszerre horkolni kezd, elalszik.* *Tóték összenéznek.*

MARISKA Hát csinálj már valamit, édes jó Lajosom!

TÓT Mit csináljak? *Leteszi a vendég kofferét, aztán egyesült erővel felültetik a horkoló őrnagyot.* *Tót a karjára veszi, így viszi hazafelé.* *Mariska a kofferrel utánasiet.*

ÁGIKA *egyedül, teljes lázban.* Egy katonatiszt. Egy katonatiszt. Egy katonatiszt. Egy katonatiszt! *Kiszalad.*

Sötét

2. KÉP

Tótéknál, az üveges verandán. Mariska az őrnagy zubbonyát vasalja. Ágika áhítattal pucolja a csizmáját. Két vendég is van: Gizi Gézáné és Tomaji, a község plébánosa. A beszélgetés suttogva folyik, mert a vendég alszik.

ÁGIKA *lábujjhegyen az ajtóhoz megy, benéz.* Még mindig a bal oldalán fekszik.

TOMAJI Ez nem egészséges, de nem tudunk rajta változtatni.

GIZI GÉZÁNÉ Kérem szépen... Ha már nyitva van az ajtó, megengednék, hogy egy pillantást vessek rá?

TÓT Tessék csak, nagysád.

ÁGIKA De innen csak a bal lába látszik, még az sem egészen.

GIZI GÉZÁNÉ Nekem az is sokat jelent. *Benéz az ajtón, izgatottan.* Jaj, de szép! Nagyon szép! *Újra benéz.* Istenem! Átfordult!

TOMAJI Nagyon helyes. Így nem nyomja meg a szívét.

MARISKA Hála annak a jó Istennek!

GIZI GÉZÁNÉ *becsukja az ajtót, megrendülve.* Istenem, istenem, miért is kellett ezt nekem látnom!... *Tomajihoz.* Gyantaszedők, gyantaszedők, és megint csak gyantaszedők... Így múlik el az élet! Hát bűn az, ha valaki többre vágyik, főtisztelendő úr?

TOMAJI *zavartan.* Nem is tudom, mit mondjak, kedvesem... De sok igazság van a szavaidban.

GIZI GÉZÁNÉ No, ugye... *Tóthoz.* Nem tetszik tudni, szereti-e az őrnagy úr a sült almát?

TÓT Miért kérdezi?

GIZI GÉZÁNÉ Mert nekem van egy specialitásom... Az ágyam fejenél áll egy kis vaskályha, és azon állandóan sülnek az almák. A vendégeim élnek-halnak értük.

ÁGIKA És nem ég az oda?

GIZI GÉZÁNÉ Nálam nem. Én munka közben is, egész gépiesen, hátranyúlok, és megforgatom őket... Ezt csak azért mondom, mert hátha a kedves vendégnek egyszer gusztusa támadna egy kis sült almára.

MARISKA Köszönjük szépen.

TÓT Sajnos, most nincs abban az erőbeli állapotban.

GIZI GÉZÁNÉ Nem is akartam tolakodni... De majd egyszer, ha lábra áll egy kicsit, szívesen fölajánlom, amim csak van.

TÓT Nagyon kedves magától.

GIZI GÉZÁNÉ A viszontlátásra! *El.*

MARISKA Minden jót.

ÁGIKA *utánanéz.* Hát mi is tudunk almát sütni, nem?

TOMAJI Ezt te még nem érted, kislányom... *Észreveszi Tót ferdén álló sisakját.* Mit csináltál a sisakkoddal, fiam?

TÓT *nyomottan.* Ezt is ő akarta... Nem tudom, mi baja velem.

TOMAJI Mi lenne?

ÁGIKA Jaj, milyen az apu! Hiszen alig állt a lábán szegényke!

MARISKA Hárman vetkeztettük... Átaludta az egész délutánt.

ÁGIKA És miket álmodhatik! Csak úgy dobálja magát néha...

TÓT Akármit csinálok, semmi se tetszik neki.

TOMAJI Fiam, fiam... Te csak a hiúságodra hallgatsz! Igazítsd szépen helyre a sisakodat. Ezt csak a fáradtság tétette vele... Majd nézd meg most, ha kialudta magát! No, Isten veletek.
El.

MIND Dicsértessék...

ŐRNAGY *A plébánost még látjuk, amikor az őrnagy már kilép a szobájából, borzasan, pizsamában, riadtan.* Ki volt ez?

MARISKA Tomaji plébános úr.

ŐRNAGY Ismerik?

MARISKA Hát hogyne.

ŐRNAGY Senkiben sem szabad megbízni. A pisztolyom ott van mindig a párnám alatt. Ha még egyszer be meri tenni a lábát, legyen olyan szíves, Mariskám, lője agyon.

MARISKA *riadtan.* Hát ez csak természetes, mélyen tisztelt őrnagy úr!

ŐRNAGY *egy hosszú pillantást vet Tóra, aki észbe kap, és szemébe húzza a sisakját. Az őrnagy visszavonul.*

MARISKA *utánanéző.* Szegény drágám!

ÁGIKA *rajongva.* Mennyit szenvedhetett!

MARISKA Ki tudja, miket álmodott!

TÓT *nyomott kedvben.* Láttad, hogy nézett rám?

MARISKA Sehogy se nézett, édes jó Lajosom.

TÓT Valami piszkálja.

MARISKA Miért gyötröd magad? *Odamegy, simogatja.* Itt ez a csönd, a jó levegő... Légy türelmes! Csak pihenje ki magát! Csak hízzon egypár kilót! És akkor, ha kinyílik az ajtó, egyenesen rád mosolyog majd, és azt mondja: "Kedves Tót úr..." *Elhallgat.*

ÖRNAGY *kilép az ajtón, csizmája, gombjai ragyognak, szélesen rámosolyog Tótra, kitarja a karját.* Kedves Tót úr! *Tót reménykedve fölneéz.* Milyen jót aludtam! *Tót föláll.* Borzasztó, miket álmodtam, de most... Mintha ki volnék cserélve!

MARISKA Hallod ezt, édes jó Lajosom?

TÓT *alig mer hinni, de lassan földerül, mosolyogni kezd.*

ÖRNAGY Ez a fenyőszag! Persze, maguk nem is sejtik, mit jelent ez nekem... *Tóték összenéznek.* A második meglepetésem: ez a csönd. Itt egy neszt, egy pissenést se lehet hallani!

Tóték boldogan összerosolyognak.

ÁGIKA Mint a fekete bársony... Nem? Egy vendégünk mondta róla.

ÖRNAGY Olyasmi... Nézzék csak, Tóték. Kilenc hónapos, úgyszólván túrhetetlen zajban és bűdösségben eltöltött frontszolgálat után el sem tudom mondani, mennyire örülök, hogy elfogadtam a kedves meghívásukat.

MARISKA És mi hogy örülünk! Pedig nem tudtuk, hogy a fiunknak ilyen áldott jó parancsnoka van. *Felsóhajt.* Ó, Gyula!

ÖRNAGY Ne búsuljon miatta! Ő kísért a vonathoz. Megfürödtünk, aztán söröztünk a kantinban. A lelkükre kötöttem, hogy sötétedés előtt induljanak vissza, mert amíg világos van, nincs partizánveszély... Ne féljenek! A maguk Gyulája biztonságban van! Jó éjt! *El.*

Tóték sugárzó arccal néznek utána.

MARISKA Sörözött. Megfürdött.

ÁGIKA Még világosban visszaindult.

TÓT Istenem. Talán minden jóra fordul. Talán odaveszi maga mellé a zászlóaljroddára.

MARISKA Gyula, Gyula, csak ne legyen bajod! Gyula, Gyula, csak te meg ne fagyj!

TÓT *Eközben besötétedett.* Késő van. Menjünk aludni.

ÁGIKA Mikor olyan szép? Most gyulladtak ki a gyantaszedők tábortüzei.

MARISKA Kár, hogy az őrnagy úr alszik...

TÓT Nekem is leragad a szemem... Menj egy kicsit odébb, kislányom.

ÁGIKA De amikor olyan jólesik simogatni az aput...

MARISKA Ejnye, kicsi lányom. Nem tudod, hogy apád nyújtózkodni akar?

TÓT óriási nekikészüléssel nyújtózik egyet. Jólesően nyögi. Jaj, anyám, szegény, jó anyám...

ŐRNAGY rögtön kijön. Idegesen. Mi a baj? Megsebesült valaki?

MARISKA Nem történt semmi, mélyen tisztelt őrnagy úr.

ŐRNAGY Mintha nyögést hallottam volna.

TÓT röstelkedve. Az én voltam.

ŐRNAGY Mintha az anyját emlegette volna valaki.

TÓT Ez csak afféle rossz szokás. Szeretek nyújtózkodni, és közben nagyokat nyögök.

ŐRNAGY Úgy?

TÓT Ennek azonban semmi jelentősége. Épp olyankor jajgatok, amikor a legjobban érzem magam.

ŐRNAGY végignéz rajta. Hűvösen. Ennek igazán örülök.

Bemegy a szobájába. Tóték is fölkerekednek, jó éjszakát kívánnak egymásnak. Tót megcsókolja Ágikát, eloltja a villanyt. A szín egy pillanatra üres és sötét. A falon megszólal egy kakukkos óra, melyből ki-kiugrik egy kakukk. Már nyílik is a vendég ajtaja, besiet az őrnagy, jobbában pisztoly, bal kezében egy kézzel nyomható, dinamós zseblámpa. Riadtan keresi a hang forrását, eközben nekimegy egy próbababának, melyre Mariska föltette az őrnagy frissen vasalt, fehér nyári zubbonyát. Végre megtalálja az órát, pisztolyával ráüt a kakukkra, az óra elnémul. Ekkor azonban zajt hall a szomszéd szobából, az asztal mögé menekül, kidugja fejét, célba veszi a katonaruhás próbababát.

ŐRNAGY Állj! Ki vagy?

Rálő a próbababára. Ijedten, félig már alvásra öltözötten, hosszú hálóingekben besiet a Tót család. Tanácstalanul körülnéznek, aztán lábujjhegyen az őrnagy ajtaja felé lopakodnak.

ŐRNAGY megnyugodva kibújik az asztal fedezéke mögül, elteszi a pisztolyt, leül, keresztbe veti lábát. Társalgási hangon. Milyen szép este!

Tóték rémülten sarkon fordulnak, mosolyt erőltetnek magukra. Tót megpróbálja nadrágjába dugni az ingét. Ágika villanyt gyújt.

MARISKA zavartan gombolja fodros ingét. Bizony nálunk az esték a legszebbek.

ÁGIKA Ilyenkor nincs meleg.

MARISKA Úgy tessék ülni, hogy látni lehessen a kilátást.

ŐRNAGY *nem fordul meg. Köszönöm. Így is látom. Az őrnagy unatkozik, valami tevékenységre vágyik, s idegessége nőttön-nő. Tóték érzik ezt. Lázasan igyekeznek, hogy elszórakoztassák, de ez egyre kevésbé sikerül. Lassan letörnek.*

MARISKA Ilyenkor lehelik ki az erdők a fenyőillatot.

TÓT Amit itt látni tetszik, ötvenezer hold fenyves, mind Leonhard luxemburgi herceg tulajdona.

ŐRNAGY Igazán?

MARISKA Épp most van gyantaszüret. Ha átülne az őrnagy úr, láthatná a tábortüzeket.

ŐRNAGY *odanéz.* Látom.

ÁGIKA Amelyik úgy hunyorog, ott egyszer kutyákkal kikapartak egy több mint hétkilós borzot.

ŐRNAGY Igazán?

ÁGIKA *lázban.* Azt mondják... Nekem pedig van egy mókusom. A Micu.

MARISKA Miket beszélsz, kislányom!

ÁGIKA Ja igaz. Ő csak volt.

TÓT Szüretkor az egész országból járnak ide. Megsebzik a fát, aztán odakötnek egy edényt.

ŐRNAGY Érdekes.

TÓT Abba csurog a gyanta.

ŐRNAGY Igazán?

TÓT Igen. *Csönd. Tótnak már nem jut eszébe semmi. De jön Mariska, egy piros kötésű könyvvel.*

MARISKA Az emlékkönyvünk, a legkedvesebb vendégeink bejegyzéseivel. *Átadja. Az őrnagy megnézi, ki se nyitja, visszaadja. Csönd.* Nem kíváncsi az őrnagy úr?

ŐRNAGY De.

MARISKA *átadja Ágikának az emlékkönyvet.*

ÁGIKA *olvas.* "Évek óta tartó étvágytalanságom és vastagbélfeszülésem mintegy varázsütésre megszűnt az itt tapasztalt vajas koszt jóvoltából. Özvegy Morvai Gusztávné." *Mind várakozva néznek az őrnagyra. Semmi válasz. Reménykedve tovább olvas.* "Miközben a nemzet élethalálharcát vívja a vörös bolsevik rémmel, e házban, mely a béke szigete, a lármát nem kedvelő ember felüdülhet. Hiláriusz Aladár, operaházi üstdobos." *Megint várnak valamit,*

de a vendég fagyosan hallgat. Mariska szárnysegegetten leül. Gyötrelmes csönd. Aztán az őrnagy lassan Tótra pillant.

ŐRNAGY Hát mi újság, kedves Tót?

TÓT *összerezzem.* Semmi különös, mélyen tisztelt őrnagy úr.

ŐRNAGY Hogy érzi magát?

TÓT Köszönöm, jól.

ŐRNAGY Szerencsés természete van. *Föláll, mintha aludni akarna menni. Tóték is fölállnak, de az őrnagy visszatül. Tót állva marad, a többiek csalódottan leülnek. Az őrnagy szúrósan végignézi Tóton.* Csak nem történt valami?

TÓT Nem történt semmi.

ŐRNAGY De hiszen fölállt.

TÓT Ja, igaz. *Leül.* Elfelejtettem leülni.

ŐRNAGY Még mindig olyan jól érzi magát?

TÓT Nincs okom panaszra, mélyen tisztelt őrnagy úr.

ŐRNAGY És mitől érzi olyan jól magát?

TÓT *töprengve.* Hogy mitől? Csak úgy.

Kínos csönd. Az őrnagy maga elé néz, aztán újra Tótra tekint.

ŐRNAGY És mondja. Minden este itt szokott ülni?

TÓT Hát majdnem, mélyen tisztelt őrnagy úr.

ŐRNAGY És voltaképpen mit csinál itt?

TÓT Csak levegőzők.

ŐRNAGY Más semmit?

TÓT *egy kis gondolkozás után.* Hát nem nagyon... *Gondolkozik.* Illetve, néha ellenőrizni szoktam, nincs-e valahol tűz.

ŐRNAGY *felpattan.* Tóték is *felállnak.* Nagyszerű! Ha akarja, szívesen elkísérem.

TÓT Nem olyan nagy eset. *A veranda ajtajához lép. Kinéz, előbb jobbra, aztán balra. Utána visszajön, leül.*

ŐRNAGY Ez az egész?

TÓT Ez.

Az örnagy csalódva leül. A két nő is visszaül a helyére. Kínos csönd.

ÖRNAGY már vibrálva. Mondok valamit. Játsszunk egy parti sakkot.

TÓT kínban. Sajnálom, örnagy úr. Nem tudok.

ÖRNAGY Inkább dominózzunk?

TÓT A dolog úgy áll, hogy nem értek semmiféle társasjátékhoz.

ÖRNAGY Nem baj. Akkor lórumozni fogunk.

TÓT De én a kártyákat sem ismerem.

ÖRNAGY sértődötten föláll, a szobája felé indul. Szóval, csak ül, ül, ül, ül... és azt állítja, hogy jól érzi magát. Na jó. *Becsukja az ajtaját.*

MARISKA majdnem sírva. Hát miért nem játszottál vele, édes jó Lajosom?

TÓT a dühtől rekedten. Ha egyszer nem tudok!

ÁGIKA Az apu néha egy kicsit konok.

MARISKA Te ne merj apádra szólni, te gyerek!

TÓT fáradtan. Gyerünk már lefeküdni!

Mind fölkelnek, de nyílik az ajtó, kijön a vendég. Mind visszahullanak a székebe.

ÖRNAGY elnyomva belső remegését. Kedves Tót, én csak egy kérdést teszek föl. Nem hiányzik magának valami?

TÓT Csak a meggyfa szipkám. De az szót sem érdemel.

ÖRNAGY Nem tárgyi értelemben gondolom. Én a tevékenység hiányának káros következményeire akartam rávezetni.

Vár. Tóték azonban zavartan állnak, összenéznek, egymástól várva a magyarázatot. Az örnagy ettől még idegesebb lesz, de nagy önuralommal, barátságosan magyaráz.

ÖRNAGY Nem egészen értik? Nézzék, Tóték. Egy sötét szobában a legkisebb nesz is megsokszorozva hangzik. Namármost, a semmittevés úgy hat a szervezetre, mint a sötétség a hallószervekre. Felerősíti a belső neszeket, káprázatot okoz a látómezőn, zúgást idéz elő az agyban. A katonáimmal, ha nincs semmi elfoglaltságuk, mindig levágotom és visszavarratom a nadrággombjaikat. Ettől helyreáll a lelki egyensúlyuk. Remélem, most már értik, hogy mire céloztam az előbb? *Tóték még tanácstalanabbul néznek össze.*

MARISKA *nagyon bizonytalanul.* Ha a mélyen tisztelt őrnagy úrnak le vannak szakadva a nadrággombjai, mi azokat Ágikával rögtön visszavarrjuk.

ŐRNAGY *teljes letargiába süllyed.* Maguk teljesen félreértették a szavaimat. *A szobája felé indul, az ajtóban megáll.* Legalább azt mondják meg, van-e véletlenül egy darab cukorspárga a háznál, ami jól össze van gubancolva?

MARISKA Az biztosan akad... Miért van rá szüksége a mélyen tisztelt őrnagy úrnak?

ŐRNAGY *remegve.* Mert ki fogom bogozni! Én nem bírok olyan tétlenül ülni, mint maguk!

ÁGIKA *üdén, egy kis csönd után.* Szabad valamit mondanom? Hiszen mi ketten, az anyu meg én, sohasem szoktunk ölbe tett kézzel ülni.

ŐRNAGY Hát mit csinálnak?

ÁGIKA Ilyenkor, estefelé, ha nincs jobb dolgunk, dobozokat szoktunk hajtogatni.

ŐRNAGY *még gyanakodva.* Dobozokat? Miféle dobozokról van szó?

ÁGIKA Amibe aztán vattát meg kötszert csomagolnak.

MARISKA Itt van egy.

ŐRNAGY *éledő érdeklődéssel elindul.*

ÁGIKA Ez pedig a karton.

ŐRNAGY *odamegy, kezd neki tetszeni a dolog.*

MARISKA *észreveszi a vendég érdeklődését.* A kartonokat az egri Sanitas Kötszergyárból kapjuk.

ÁGIKA *lelkesen.* Ezeket előbb bevagdossuk a margóvágóval, aztán körülhajtogatjuk.

ŐRNAGY *kíváncsian.* Mi az a margóvágó?

MARISKA *elővesz egy kis készüléket, olyan, mint egy kenyérvágó gép.* Ez... Mi csak úgy hívjuk.

Most minden nagyon gyors tempóban játszódik.

ÁGIKA Az apu eszkábálta össze.

ŐRNAGY Nagyon, de nagyon érdekes.

MARISKA Neki aranykeze van. Ezt oda lehet csavarozni az asztalhoz...

ŐRNAGY Hát csavarja! Gyorsan!

MARISKA Érdeklí az őrnagy urat? Ezt a kart így lecsapjuk...

ÁGIKA Itt egy dobozminta. Most én bevágom a kartont.

ŐRNAGY Miért nem szóltak? Kitűnő dolog!

MARISKA Én pedig már hajtogatom a dobozt.

ŐRNAGY Ez igen! Ez valami! Melyik oldalon kezdí a hajtogatást? *Leül, kezébe vesz egy kartont, behajtja a négy oldalát. Mindenki őt nézi. Elégedetten fölemeli a dobozt. Nézzék, nézzék... Mit szólnak hozzá?*

MARISKA *áhítattal összecsapja a kezét.*

ÁGIKA *úgy néz az őrnagyra, mint egy félistenre.* Nahát! Ilyet még nem is láttam!

ŐRNAGY *lelkesen.* Ágika! Kérek még kartonokat!

MARISKA Nem, nem... Hogy a mi legkedvesebb vendégünk ilyen alantas munkával alázza meg magát, arról szó sem lehet!

ŐRNAGY Engem csak ne kíméljen, Mariskám, amikor végre-valahára jól érzem magam... Még mit nem! Hogy én ne csinálhassak dobozokat? Akkor inkább becsomagolok, és már itt se vagyok... *Fölkel, a szobája felé siet.*

MARISKA *rémülten elébe áll.* Jaj nekem!... Ilyet ne is tessék mondani! Foglaljon helyet, őrnagy úr!

ŐRNAGY *leül, buzgón hajtogat.* Hát akkor gyerünk, dobozt csinálni... Dobozt csinálni? *Nem tetszik neki a szó.* Nem! Dobozolni!

MARISKA Milyen áldott keze van!

ÁGIKA Szebben csinálja, mint az anyu vagy én!

ŐRNAGY *fölpillant, a szeme megáll Tóton.* És a kedves Tót úr? Ő miért nem tart velünk?

TÓT *meghökkenve.* Én?

ÁGIKA Az apu? Tóték nevetnek. Az őrnagy komoran nézi őket. Tóték nem nevetnek.

TÓT Még mit nem!

ŐRNAGY *abbahagyja a hajtogatást. Nézi Tótót.* Miért?

TÓT Á. Hogy én odaüljek? *Megijed az őrnagy tekintetétől.* Nincs nekem olyan kézügyességem.

ŐRNAGY *érzékenyen.* Nem az van itt a háttérben, kedves Tót, hogy magának a dobozolás derogál?

TÓT Hogy nekem valami derogáljon, amit a mélyen tisztelt őrnagy úr nem röstell csinálni? Nem, nem... De méltóztassék megérteni az én helyzetemet is. Mi rang nélküli, szerény, névtelen kisemberek vagyunk, és kisemberek között éljük le az életünket. A kisemberek kicsinyesek. Nyomoznak, szaglászhatnak, a szemük sarkából lesik egymást... Tessék elgondolni, ha híre menne, mivel foglalatostkodom én idehaza, és ha kitörne egy nagy tűz, ha félreverténné a harangokat, ha riadóztatnám a falut... Nem, nem! A füle botját se mozdítaná senki. Inkább bennégnének, mint hogy szót fogadjanak egy olyan tűzoltóparancsnoknak, akinek tekintélyén folt esett.

ŐRNAGY Tehát mégiscsak derogál magának a dobozolás. Titokban talán még rajtam is mulat... Na, szép.

TÓT Pont fordítva. Épp azt akarom mondani, hogy az őrnagy úr helyzete más. Egy őrnagy azt csinál, amit akar. Az őrnagy úr, ha kedve tartja... *Látva az őrnagy arcát, torkán akad a szó.*

ŐRNAGY *förláll, fenyegető hangon.* Micsoda? Követelem, ismételje meg!

TÓT *rekedten.* Én csak azt mondtam, hogy az őrnagy úr, ha kedve van hozzá...

ŐRNAGY *a nőkhöz.* Hallották? És némán túrik ezt? *Tóthoz.* Mit gondol maga rólam? Hogy beszél velem?

TÓT Én? Én? Hát mit mondtam én?

ŐRNAGY Nem szennyezem be magam azzal, hogy megismételjem azt a szót, mellyel a becsületembe gázolt. De figyelmeztetem, hogy a fronton egy ilyen sértésért főbelövés jár!

Szobájába siet, határozottan becsapja az ajtót. Tóték rémulten néznek össze.

MARISKA Jaj, mit mondtál neki, édes jó Lajosom?

TÓT Itt voltál, nem? Hallottál minden szót.

MARISKA Talán nem jól hallottam. Menj, Lajosom, kérdezd meg tőle.

TÓT *önérvetesen.* Én? Kérdezd meg te.

MARISKA Nem merem. Jaj, nem...

ÁGIKA Én azt hiszem, jobb volna, ha az anyu menne be az őrnagy úrhoz...

Tót és a lánya szelíden az ajtóhoz tuszkolják Mariskát, aki félénken bekopog, belép. Ők feszült izgalomban állva maradnak az ajtó előtt. Mozdulni se mernek.

MARISKA *teljesen letörve kilép. A hangja remeg. Megáll, a keze leesik.* Ő úgy értette, hogy te azt mondtad: "Szórnagy."

TÓT Mi? "Szórnagy?"

MARISKA Igen! *Eltakarja szemét.*

TÓT Ez csak valami félreértés lehet. Én azt mondtam: Ha kedve tartja, akkor az... őrnagy... úr... Nem így mondtam?

MARISKA Biztosan. Te mindig tudod, mit hogy kell mondani, édes jó Lajosom.

TÓT *Ágikához.* És te? Mit nézel így rám?

ÁGIKA Meg szabad mondanom? Nem tudom, hogy az apu most így mondta-e vagy úgy... De azt észrevettem, hogy máskor, ha ideges vagy fáradt, esetleg szomjas, nagy ritkán mondott már ilyeneket.

TÓT *dühös.* Milyeneket?

ÁGIKA "Zúristen." Ezt például biztosan tudom, hogy tetszett már mondani.

MARISKA *rögtön átáll.* Most, hogy ezt hallom, már nekem is úgy rémlik.

TÓT Lehetetlen! Talán régen, a vasútnál... De mióta tűzoltó lettem, mindig vigyáztam a szép magyar beszédre, mert tudom, hogy áskálódnak az emberek.

MARISKA *már teljes meggyőződéssel.* Ágikának teljesen igaza van. Egyszer engem is így hívtál: "Zedvig!"

TÓT Zedvig? Talán Hedvig? De úgy se!

MARISKA Zedviget mondtál, csak persze elfelejtetted... *Könyörögve.* Eridj be. Kövesd meg. Kérj bocsánatot.

TÓT *kihúzza magát.* *Helyreigazítja fején a sisakját.* Azt aztán nem.

MARISKA Nekünk csak egy fiunk van, édes jó Lajosom. És jusson eszedbe, mit kell küszködni a szegény ember fiának, amíg tanítót nevelhet a gyerekéből... Hány évig jártam még a Berger úrék idejében a piszkot takarítani a moziba! Te pedig a szép vasutasruhában odaálltál az érkezési vágányhoz, hátha egy utasnak lesegítheted a poggyászat!

TÓT *csak sóhajt egyet.*

ÁGIKA *szuggesztíven.* És majd jönnek a hidegek, a nagy orosz hidegek, a hóviharak és a fagyhalál... *Ráfonódik az apjára, az ajtó felé tolja.* És majd jönnek a hóban kúszva a partizánok. Az övükben kés van. A szájukban kés van... *Tót lassan enged a nyomásnak.* *Mariska is az ajtó felé viszi.* És nem is kell az apunak bocsánatot kérni. Csak tessék kiigazítani, amit mondott.

A két nő benyomja Tót az ajtón. Ott maradnak reszketve.

ÁGIKA Anyu, kérem. Szabad valamit mondanom?

MARISKA Mi az, kislányom?

ÁGIKA Én csak nem mertem szólni. Pedig hallottam, hogy az apu mit mondott.

MARISKA Mit?

ÁGIKA Nem őrnagy urat. Nem is szörnagy urat. Még csak nem is zörnagy urat... Az apu azt mondta: "Te keléses segegű!"

MARISKA *rémülten.* Micsoda? Segegű?

ÁGIKA Keléses, azt még csak értem. De segegű? Van ilyen szó? Hegedű, azt már hallottam... úgy hangzik, mint egy átok.

MARISKA Miket beszélsz te? Miket hallasz te? A romlásba viszel mindnyájunkat, kislányom...

ÁGIKA Ez valami rossz?

MARISKA *eltakarja szemét.* Felejtsd el, felejtsd el, felejtsd el... *Fölnéz, mert nyílik az ajtó. Jönnek... Kilép az őrnagy győztesen, kedvesen, csupa mosoly. Barátságosan veregeti Tót vállát, aki félszeg, szerencsétlen mosollyal lép elő.*

ŐRNAGY Mi az, Mariska? Miért állnak itt? Miért búsulnak? Egy ilyen kis kibicsaklás miatt? Vagy talán történt valami?

MARISKA Jaj, dehogy történt, mélyen tisztelt őrnagy úr.

ŐRNAGY Akkor pedig lássunk munkához. Minden percért kár... *Tótra pillant.* Most nem is tudom. A kedves Tót úr velünk tart, vagy sem?

TÓT Hát, ha tetszene szorítani egy kis helyet, megköszönném.

ŐRNAGY *felpezsdülve intézkedik.* Hogyne szorítanánk... Mégpedig, ha megengedik, akkor most én venném kezelésbe ezt a margóvágót. Ágika odaül, Tót úr pedig az én helyemet foglalhatná el...

Gyorsan munkához látnak. Az őrnagy sebesen csapkod a margóvágóval. A többiek hajtogatnak, de a szemük sarkából Tótot nézik.

TÓT *ügyefogyottan hajtogat, bár nagyon igyekszik.* Valami krumpli formájú doboz kerül ki a kezéből. Komoran nézi. Hát ez nem nagyon szép!

ŐRNAGY Mindegy, kérem! Nem a szépség a fontos, bár az is megjön, csak ki kell várni az idejét. Az a fontos, hogy itt vagyunk, együtt vagyunk, mozog a karunk, mozog a kezünk, és múlik az idő. *Csöndben dolgoznak. Jól érzik magukat?*

MARISKA és **ÁGIKA** Mi nagyon!

ŐRNAGY És a kedves Tót úr?

Fényváltás.

POSTÁS *oldalt feltűnik, órájára néz.* Tizenegy múlt... És Tót úr kilenckor szokott lefeküdni... *Komorán csóválja a fejét. Egy tábori lapot vesz elő.* "Sötétedéskor, amikor legfenyegetőbb a partizánveszély, szórakozásra, társaságra vágyik. Ilyenkor nem szereti, ha valaki aludni megy, sőt, az álmoság legkisebb jele, különösen az ásítás, nagymértékben fölidegesíti..." *Töprengve néz maga elé.* Kár volt a levelekkel manipulálni... Most úgy érzem, azért is én vagyok a felelős, ha Tót úr, amitől Isten őrizzen, elásítaná magát... *Gondolkozik.* De nem kell mindjárt a legrosszabbra gondolni. Ő szokott nyújtózkodni. Szokott nyögni is. De ásítani, pláne egy őrnagy előtt?... Nem, nem, nem. *Eltépi a lapot, eltűnik.*

Eközben elmúlt egy kis idő. Tót már nagyon kókadozik.

ŐRNAGY Kérem szépen, nem is tudom, hány óra, de remélem, hogy ha aludni akarnak, szólnak.

TÓT *boldogan föláll, Mariska, Ágika gyengéden visszahúzzák.*

MARISKA Aludni? Még mit nem!

ÁGIKA Én nem tudom biztosan, de azt hiszem, még sohasem voltam ilyen friss.

ŐRNAGY *Tótra néz.*

TÓT *megérzi a pillantást. Mint egy legyet, úgy akarja elhessenteni az őrnagy tekintetét.*

ŐRNAGY És a kedves Tót úr?

TÓT Mit tetszett mondani? *Még egy legyet hajt el.* Ja? Én, kérem szeretettel, nagyszerűen megvagyok.

MARISKA Mi csak a mélyen tisztelt őrnagy urat féltjük.

ŐRNAGY Sajnos, rossz alvó vagyok.

TÓT Ettől az éles, hegyi levegőtől... *Elfelejtje, mit akart mondani.* Mindjárt. *Maga elé mered.* Ja... Ettől az éles, hegyi levegőtől még a súlyos álmatlanságban szenvedő vendégeink is elálmosodtak.

ŐRNAGY Nekem ez se használ. Én a legszívesebben reggelig hajtogatnám a dobozokat.

Tóték rémülten merednek rá.

MARISKA Még hogy reggelig?

TÓT *bárgyún nevet.* Hahaha...

Fényváltozás. Elmúlt egy óra.

ŐRNAGY Nincs későn? Szóljanak, kérem.

ÁGIKA Nincs. Nincs. Nincs.

MARISKA *álmosan.* De azért lassan-lassan kezdenek kialudni a gyantaszedők tábortüzei...

ÖRNAGY Mondja meg a Tót úr.

Ő is, a két nő is Tótra néz, aki nem reagál, Mariska megrázza.

TÓT *önfeledten hintázik.* Hoppla hó... Hoppla hó... *Észbe kap, fölrebben.* Nem szóltam semmit, őrnagy úr.

Fényváltozás. Megint elmúlik egy óra. Tóték teljesen elcsigázva hajtogatják a dobozokat.

ÖRNAGY El sem akartam hinni, amikor a maguk kedves fia biztatott, hogy itt nemcsak az egészségem fog helyreállni, hanem jól is fogom érezni magam... És mi történt?

MARISKA *aki már csak gépiesen hajtogat, fölrebben, ijedten.* Mi? Mi?

ÖRNAGY Az, hogy én máris mintha újjászülettem volna itt maguknál... Nem is a csönd, nem is a fenyőszag. Hanem ez a nagyszerű időtöltés! *Ünnepélyesen.* Kedves Tót úr!

TÓT *ocsúdik, aztán visszahull.*

ÖRNAGY Én tudom, mi a hála... Ha visszamentem a frontra, első dolgom az lesz... Hall engem, Tót úr? Csak nem álmos?

TÓT Ó, igen. *Szeme becsukódik. Kinyílik.* Jaj, nem.

ÖRNAGY Az lesz az első dolgom, hogy a maguk Gyuláját odavegyem magam mellé, a jól fűtött zászlóaljirodába.

ÁGIKA Anyu, tetszett hallani?

MARISKA *már örülni sem tud. Mosolyt erőltet magára.*

ÁGIKA És apu! Apu! *Kiabálva.* Az őrnagy úr odaveszi Gyulánkat a zászlóaljirodára!

ÖRNAGY Mit szól hozzá, kedves Tót?

TÓT *az őrnagy arcába meredve hangosan elásítja magát.*

ÖRNAGY *ránéz, elengedi a margóvágó karját. Fenyegetően néz. Ágika is az apjára néz. A csöndtől Mariska is magához tér, ő is az urára mered.*

MARISKA Mi történt? *Semmi válasz.* Mit csináltál már megint, édes jó Lajosom?

TÓT Én? Ásítottam.

MARISKA *az őrnagynak.* Ásított.

Az őrnagy nem szól. Arca szomorú. Ebből Mariska, aztán Ágika, végül Tót is gyanítani kezdi, hogy valami nincs rendjén. Fájdalmas csönd.

ŐRNAGY *csalódottan.* Nem értem, hogy fordulhatott ez elő. Hiszen többször is kérdeztem, nem álmosak-e.

MARISKA De hiszen ő nem álmos, mélyen tisztelt őrnagy úr.

ŐRNAGY Hát akkor miért ásított?

ÁGIKA Apu! Miért tetszett ásítani?

TÓT *alig forog a nyelve.* Nálam tudniillik az ásítás nem az álmoság jele.

ŐRNAGY Hanem mié? Talán ásítani is azért ásított, mert jól érzi magát?

MARISKA Bizony, bizony!

ÁGIKA Apu már ilyen! Sokszor nagyokat tüsszög. De nem náthás! Passziózik!

ŐRNAGY *vonakodva.* Nem kételkedem a maguk szavában, de azt se szeretném, ha ez még egyszer előfordulna.

MARISKA Hogy tetszik ilyet gondolni, mélyen tisztelt őrnagy úr?

ŐRNAGY Hát akkor dobozoljunk?

TÓT *előre akar esni, de megtámasztja magát.* Engem tetszik kérdezni?

ŐRNAGY Igen.

TÓT Megmondjam az igazat?

ŐRNAGY Hát persze.

TÓT *ÉN... - miután Mariska oldalba bökte - én a legszívesebben még dobozolnék egy kicsit.*

ŐRNAGY *boldog.* Akkor lássunk hozzá... *Dobozolnak. Eközben teljesen kivilágosodik. Egy kakas kukorékol. Körülnéz.* Sajnos, reggel van. Muszáj lefeküdni.

TÓT *az asztalra roskad.*

MARISKA *idegen hangon.* Milyen kár.

ŐRNAGY *búcsúzkodva.* Igazán kellemes időtöltés volt.

MARISKA *két kézzel feltolja magát, imbolyog.* Mi is nagyon jól éreztük magunkat.

ŐRNAGY Remélem, holnap folytatjuk.

MARISKA De még mennyire!

ÁGIKA Szép álmokat, drága őrnagy úr! *Rajongva az ajtóig kíséri.*

ŐRNAGY Jó éjszakát kedves mindannyiuknak! *A margóvágót kattogtatva magával viszi, és bemegy a szobába. Csend, aztán Tót, arccal az asztalon, horkolni kezd. Mariska is leroskad a székbe, de erőt vesz magán, föltápáskodik, rázni kezdi Tótot, aki azonban a horkoláson kívül nem ad életjelt magáról. Mariska a hóna alá nyúl, föl akarja emelni, de nem bír vele.*

MARISKA Segíts már, kislányom!

Ketten irtózatosszerű erőfeszítéssel valahogy fölemelik Tótot, el is húzzák az asztal mellől, de tovább nem bírják cipelni.

ÁGIKA Jaj!

MARISKA Kétszer olyan nehéz, mint normálisan... Hozd ki a pokrócot...

Ágika kisiet. Mariska most egyedül támogatja a férjét, aki úgy omlik rá, mint egy hegy. Ágika párnát, pokrócot terít a földre. Le akarják fektetni, Tót azonban váratlanul fölébred, eltolja magától a segítő kezeket, és eszelős arccal énekelni kezd.

TÓT Meddig turbékoltok, bűgő vadgalambok... *Elengedi magát, lefekszik, elalszik.*

MARISKA *el akar indulni, megáll. Gyula, Gyula. Drága kisfiam. Rázuhan az urára.*

ÁGIKA Mi az? Mintha én is elálmosodtam volna egy kicsit... *Tesz néhány lépést, imbolyogni kezd, ő is rázuhan a kupacra.*

Fényváltás.

POSTÁS *átmegy a színen. Egy sürgöny... "Magyar Vöröskereszt. Sajnálattal értesítjük, hogy Tót Gyula zászlós, tábori posta hétszázhat per hét, az ellenséggel folytatott harcban hősi halált halt..." Fölnéz, nyög. Úristen... Mit tegyek? Én ezt a sürgönyt összetépem! Összetépi, a hordóba dobja, el.*

A háttér megvilágosodik.

MARISKA *félálmlában. Sörözött, megfürdött, még világosban visszaindult... Istenem, csak a drága vendég érezze jól magát! Visszaroskad.*

ÁGIKA *fölrezen. Egy katonatiszt!!*

Függöny

Vége az első résznek

Második rész

1. KÉP

Egy héttel később, az üveges verandán. A nyitott ablakon benéz a postás. Mariska levelet diktál Ágikának.

MARISKA Olvasd csak, mit írtunk.

ÁGIKA "Hála Istennek, csupa jót írhatunk. A mélyen tisztelt őrnagy úr egy hét alatt másfél kilót hízott, már nem álmodik rosszakat, és odavesz téged maga mellé a zászlóaljirodára..."

MARISKA *a postáshoz.* Hallod?

POSTÁS Örvendek.

ÁGIKA "Sajnos, egy kicsit nagyon rákapott a dobozcsinálásra, úgyhogy csak reggel bírja abbahagyni. Mi ketten elég jól túrjuk a fáradalmakat, csak édesapádnak, szegénykémnek, esik neheze a virrasztás..."

TÓT *félig alva, imbolyogva átmegy a színen.*

MARISKA *odalép, beleolvas.* "Mi ketten rájöttünk, hogy egész kicsike darabokban is lehet aludni, például ebédnél, míg a leves ki nem hűl..." *Elrakja a vasalását.*

ÁGIKA *folytatja.* "Ő, szegénykém, álmoságában néha nem jól tud tájékozódni..."

TÓT *be, egyenesen a zenekar felé. Mariska odasiet, kikíséri.*

ÁGIKA "Tegnap is, amikor leesett egy doboz, szegénykém bemászott érte az asztal alá. Ilyenkor, tudod, mindig meg szokta csiklandozni Ágika bokáját. Sajnos, nem jól tájékozódott, és tévedésből az őrnagy urat csiklandozta meg, aki ezt annyira zokon vette, hogy abbahagyta a dobozcsinálást, pedig még meg se virradt. De azért ne aggódj, jól vagyunk, és csókolunk. Szerető anyád..." *Tollat vesz, aláírja. És Ágika.*

MARISKA *átveszi a levelet, kiadja a postásnak.* Na, vidd, add föl... *Látva, hogy az nem mozdul.* Nem hallod?

POSTÁS *zavartan.* De igen.

MARISKA Ja, adj csak egy pohár bort a postás bácsinak...

Ágika kinyújtja a bort.

A POSTÁS Isten éltesse a maguk kedves fiát!

MARISKA Jól van, vidd!... *Ágikához.* Gyere, készüljünk föl! *Gyorsan, immár szertartásosan fölkészülnek a dobozolásra. Fölrakják a kartonokat, Mariska kisiet az uráért.*

MARISKA Nyisd ki a szemedet, édes jó Lajosom. *Tót pislog.* Még egy kicsit jobban nem tudnád kinyitni? *Asztalhoz ülteti a férjét, ő is leül. Ágikához.* Szólj neki, kislányom.

ÁGIKA *az ajtóhoz lopózik.* Őrnagy úr! Készen vagyunk!

Várakozó csönd. Nyílik az ajtó, az őrnagy kiadja a margóvágót egy csomó dobozzal.

ŐRNAGY *bentről, hidegen.* Lássanak hozzá nélkülem.

MARISKA *ijedten.* Nem akar az őrnagy úr dobozolni?

ŐRNAGY Nem.

MARISKA Hát mit tetszik akarni csinálni?

ŐRNAGY Sétálni.

ÁGIKA *döbrent csönd után félénken szól.* Ilyenkor? Mondhatok valamit? Nálunk a közvilágítás még nincs bevezetve.

ŐRNAGY *Úgyis csak a szobámban akartam sétálni. Réműlt csönd.*

MARISKA *összeteszi a kezét.* Fiam, fiam, drága jó fiam... Mi lesz veled? Mit követtünk el?

ÁGIKA Szerintem még mindig az a bokacsiklandozás bántja.

MARISKA *Ágikához, izgatottan.* Kislányom! Terád biztosan nem haragszik! Eridj be. Beszélj vele. Mondd, hogy apádnak ez régi szokása, és nem akart vele rosszat... Siess!

ÁGIKA *besiet az őrnagyhoz.*

MARISKA Már olyan jól aludt. Már olyan szépen hizott...

TÓT Fogadjunk, hogy megint velem van megakadva.

MARISKA Te nem csináltál semmi rosszat, édes jó Lajosom.

ÁGIKA *visszatér. Hallgat. Csak egy hosszú pillantást vet az apjára.*

MARISKA Mi az, kislányom? Csak nincs megsértve?

ÁGIKA *ijedt oldalpillantást vet az ajtóra.* De.

MARISKA Kire?

ÁGIKA Én azt nem merem elmondani... Vagy mondhatom? *Sóhajt, réműlten néz Tótra.* Az történt, hogy amikor apu bemászott az asztal alá, bokán harapta a mélyen tisztelt őrnagy urat.

TÓT Mit csináltam én?

MARISKA *szigorúan.* Ugyan már! Apád nem harap.

ÁGIKA *minden meggyőződés nélkül.* Nem.

TÓT Hát ez hallatlan!

Csönd. A két nő Tótot nézi. Tót összevonja a szemöldökét. A két nő zavartan elfordul. Csönd. Ágika sóhajt. Tót odanéz. Ágika zavartan köhint. Mariska sóhajt, és csóválni kezdi a fejét.

TÓT *mérgesen.* Mi az? Miért csóválod a fejed?

MARISKA *felsír.*

TÓT Miért sírsz? Nem tudsz beszélni?

MARISKA *sírását elfojtva.* Csak arra kérünk, édes jó Lajosom, hogy légy egy kicsit elővigyázatosabb.

ÁGIKA És máskor, ha valami leesik, az apu ne csináljon semmit. Majd én lemászom érte.

MARISKA Ez így nagyon jó lesz.

TÓT Megbolondultatok? Csak nem hiszitek el ezt a képtelenséget?

MARISKA Persze hogy nem.

ÁGIKA Az a fontos, hogy az apu ne mászkáljon az asztal alatt.

TÓT Mire akartok kilyukadni? Én a könyökömmel lelöktem egy dobozt. Bemásztam érte, felhoztam, és kész.

ÁGIKA Ez igaz. De azért, ha nem tetszik haragudni, az apu egy kicsit sokáig időzött az asztal alatt.

MARISKA Ez tény. Még nekem is feltűnt.

TÓT Talán aludtam egy kicsit. De harapni, nem haraptam meg senkit.

MARISKA Az biztos. A csiklandozás és harapás, az kettő.

ÁGIKA Ezt senki se vonja kétségbe. De azért, ha szabad valamit mondanom, az emberek nem szoktak ok nélkül megsértődni. Lehet, hogy az apu úgy csiklandozta meg az órnagy úr bokáját, hogy azt harapásnak is fel lehet fogni.

TÓT Ilyen nincs. Normális ember ezt a kettőt nem tévesztheti össze.

MARISKA Én se hiszem.

ÁGIKA Hát akkor, ha meg szabad kérdezni, mi volt az a roppanás?

TÓT Milyen roppanás? Roppant valami?

MARISKA Nekem is úgy rémlett, mintha megroppant volna valami.

TÓT *elbizonytalanodva.* Mi lehetett az? *Gondolkozik.* Ja! Talán összeroppantottam azt a leesett dobozt.

MARISKA Ja úgy. Az lehet.

ÁGIKA Én nem akarok az apuval vitatkozni, de az nem olyan hang volt, mint amikor egy doboz roppan össze.

TÓT Hanem milyen volt?

ÁGIKA Lehet, hogy tévedek, de az én fülemben úgy hangzott, mint amikor valakinek a foga közt megroppan egy csont.

MARISKA Nekem is ez volt az érzésem.

TÓT Itt megáll az ész! Ti azt hiszitek, vagyis azt akarjátok velem elhíttetni... *Elhallgat, zavartan nézi őket.* Ugyan kérem. Soha életemben nem haraptam meg senkit!

MARISKA Ez így van!

ÁGIKA Hát az apu nem is olyan ember! De azért, ha nem tetszik haragudni, amiért ilyen dolgokkal hozakodok elő, bizony máskor is előfordult már, hogy az apu minden ok nélkül furcsa dolgokat csinált.

TÓT *növekvő bizonytalansággal.* Én? Például mit?

ÁGIKA Például tavaly tavasszal, méghozzá a vasárnapi korzón, vérig tetszett sérteni Tomaji főtisztelendő urat.

TÓT Ez valami pletyka lehet csak.

ÁGIKA De hiszen ott sétáltam az apuval, és majd a föld alá süllyedtem, mert igaz ugyan, hogy az apu egy szép dicsértesség a Jézus Krisztussal üdvözölte a főtisztelendő urat, de közben egy olyan orrfricskát adott neki, hogy majdnem lerepült a kalapja.

TÓT Mit adtam? Orrfricskát? Nevetséges. Megengedem, hogy talán el akartam hajtani egy legyet az orráról... De megfricskázni a plébános urat? Mondd meg te, Mariskám... Ilyennek ismersz?

MARISKA Én aztán igazán nem hiszek el rólad ilyen buta pletykákat, de azt tudom, hogy a plébános úr néhány napig nagyon hűvösen fogadta a köszönésemet.

TÓT Képzelődtök! Ez csak véletlen lehetett!

MARISKA *izgalomba jön.* Véletlen? Neked minden csak véletlen? Az is véletlen volt, hogy egyik napról a másikra elbocsátottak a vasúttól?

TÓT *megbántva.* Ezzel hozakodsz elő? Mintha nem tudnád, hogy a piskolti állomásfőnök azért bánt el velem olyan csúnyán, mert a lassú felfogású unokaöccsét akarta behozni tolatásrendezőnek!

MARISKA *kitörve.* És kellett a helyed, mi?! Ismerem ezt a mesét. Csakhogy nem ez történt! Hanem az történt, hogy az olasz császár, az a csöpp, kis aranyos Viktor Emánuel épp itt járt

vendégségben, Magyarországon. És az történt, hogy a főméltóságú kormányzó úr meghívta a kis császárt bölényre vadászni. És az történt, hogy az állomás személyzete éjjel-nappal meszelte a falakat, mázolta a padokat, ültette ki a muskátlikat...

TÓT Ennek semmi köze...

MARISKA És amikor már minden ki volt csinosítva, és kivonultak a fehér ruhás lányok, a cserkészek, a leventék és a vasutaszenekar, és jelezték a különvonat érkezését...

TÓT Ne is folytasd...

MARISKA És a vágány mellett felsorakozott az egész vasúti személyzet, az állomásfőnöktől le, a két tolatásrendezőig...

TÓT Nem vagyok kíváncsi...

MARISKA *váratlan gyűlölettel.* Hallgass! És abban a pillanatban, amikor a különvonat keresztülszánguldott az állomáson, az egyik tolatásrendező - *éles pillantást vet Tóra* -, akit pedig az a szegény szerencsétlen kis császár sohase bántott, hirtelen hátraarcot csinált, leeresztette a nadrágját, és a lehető legsértőbb módon a hátsó felét mutatta a különvonatnak...

TÓT Őrület! Vagy te, vagy én, vagy mind a ketten csak álmodjuk az egészet!

MARISKA *fölpattan, az ajtóra mutat.* Álmodjuk, nem álmodjuk, füttyülök rá! Te is inkább gondolj a fiunkra, az egyetlen fiunkra, akit megvesz az Isten hidege, ha be nem mész, és bocsánatot nem kérsz a mélyen tisztelt őrnagy úrtól!

TÓT *támolyogva.* De miért kérjek tőle bocsánatot?

MARISKA Amiért elvesztetted a józan eszedet, bemásztál az asztal alá, és bokán haraptad a fiad jötevőjét!

TÓT *dúltan körülnéz, aztán megtörik, bemegy az őrnagyhoz. Mariska és Ágika feszült várakozással nézik az ajtót.*

ŐRNAGY *besiet, barátságosan magával tessékeli Tót.* Az asztalhoz lép. Hát itt vagyunk. Nem történt semmi. De mielőtt dobozolni kezdenénk, kijelentem, hogy csak akkor vagyok hajlandó hozzálátni, ha ez mindnyájunknak egyformán örömet szerez! És ha már ezt a kis félreértést tisztázni sikerült, elvárom, hogy a kedves Tót úr továbbra is ilyen őszinte legyen. Mihelyt kifárad, megmondja, másfelől viszont, ameddig dobozolunk, addig szívvel-lélekkel... *Ingerülten lecsapja a margóvágót.* No, tessék. Még be se fejeztem a mondatot.

TÓT *összerezz.* Mi baj már megint?

ŐRNAGY Ezt én kérdezem inkább... Történt valami?

TÓT Semmi a világon.

ŐRNAGY Mert ide nézett, balra, a hátam mögé.

TÓT Ja úgy... Berepült egy lepke.

ŐRNAGY Milyen lepke?

TÓT Két sárga folt van rajta meg egy piros.

ŐRNAGY És maga dobozolás közben lepkékkel foglalkozik!

TÓT Épp csak odanéztem.

ŐRNAGY Épp csak odanézett! De közben arra gondolt, hogy jó volna utánamenni, megfogni, agyonütni... Így történt, vagy nem így történt?

TÓT *fejcsóválva.* Honnan tetszik gondolni?

ŐRNAGY *elsétál, gondolkodik, visszajön.* Nézzék, Tóték. Én élek-halok a dobozolásért. De így, ahogy eddig csináltuk, ez nem mehet tovább. Ha közben mindnyájan másra gondolnak, akkor ez teljesen hiábavaló erőpocsékolás. Hagyjuk is abba, kérem.

TÓT *alázatosan.* Én nem akarok vitába szállni az őrnagy úrral, de már bocsásson meg a világ, mégiscsak nehéz azt megakadályozni, ha valami az embernek eszébe akar jutni.

ŐRNAGY Ez a balhit erősen tartja magát, pedig semmi alapja! De majd mondok egy példát. Vegyük a táplálkozást. Nos, miből áll az? Sorba mondom: evés, rágás, nyálképződés, nyelés... *Fölvesz egy süteményt.* Egye csak meg szépen. A művelet összefügg, mint egy lánc, amelyet nem akaszt meg semmi... vagy magának eszébe jutott közben valami?

TÓT *ábrándosan.* Egyszer, még vasutas koromban sikerült fognom egy mókust. A gyerekek egész odavoltak érte, és érdekes, mégis megszökött...

ŐRNAGY *türelmetlenül.* Furcsa ember maga. Vegyünk egy másik példát. Ismeri a Himnuszt, kedves Tót?

TÓT Mindjárt... "Isten áldd meg a magyart..."

ŐRNAGY Helyes. És eszébe jutott közben valami?

TÓT Most semmi.

ŐRNAGY No végre! Nézzék, Tóték. Én már odakint a fronton kitapasztaltam a saját legénységemnél, hogy a semmittevés milyen veszélyekkel jár. Ha az ember agyát szabadjára hagyják, az a saját gondolatainak játékszere lesz, és akkor úgy járnak, mint az előbb Tót úr a piros pettyes lepkével... De csak itt, a maguk vendégszerető házában jöttem rá, hogy ennek egyetlen orvossága van, mégpedig a dobozolás!... Értik már a gondolatmenetet?

ÁGIKA Világos, mint a nap.

MARISKA Én még itt-ott nem értek valamit.

TÓT Én is csak itt-ott.

ŐRNAGY Mindegy. Nem is fontos, hogy most, amikor úgyis kissé nehezen forog az agya, megterheljük ilyen elméleti okfejtésekkel... Maradjunk csak a dobozolásnál! Hogy csinálták az én ideérkezésem előtt?

ÁGIKA Akkor a kartonokat én vágtam, és az anyu hajtogatott.

ŐRNAGY És a kedves Tót úr mit csinált?

TÓT Én csak úgy levegőztem.

ŐRNAGY No látja. Most pedig én egymagam vágom a kartonokat, maguk pedig hárman végzik a hajtogatást, illetve csak végeznék, de kevés a karton, aminek az az oka, hogy azelőtt egy volt egy ellen, most pedig én vagyok egyedül három ellen... Így aztán maguk csak unatkoznak, bóbiskolnak, és hagyják elkalandozni a gondolataikat!

ÁGIKA *elragadtatva.* Nahát!

ŐRNAGY Nézzenek meg engem! Amikor ideérkeztem, úgy meg volt rongálódva az idegrendszerem, hogy lidérces álmok gyötörtek, és sehol sem éreztem biztonságban magam... Most pedig elmondhatom, hogy nemcsak meggyógyultam, hanem meg is fiatalodtam ezen a kellemes helyen... Szinte azt se tudom, mi a háború!

MARISKA *ellágyulva.* Hallod ezt, édes jó Lajosom?

TÓT *nehezen bólint.*

ŐRNAGY Ezt pedig nagyrészt a dobozolásnak köszönhetem. Higgyék el, már fölébredéskor alig várom az estét, amikor végre hozzáláthatunk!

ÁGIKA Én is!

MARISKA Mi is! *Tótra mutat.* Ő is! *Tót nehezen rábólint.* *Tót és Mariska összébújnak, aztán elalszanak.*

ŐRNAGY *álmodozva, költőien.* Van ebben az elfoglaltságban valami felemelő, valami tiszta szépség, valami örök nyugalom... Dobozolni a legjobb a világon!

ÁGIKA *lázban.* Jaj, hogy ez mennyire így van!

ŐRNAGY Néha elábrándozom rajta, milyen jó lenne, ha még több, sokkal több ember foglalkozhatna dobozhajtogatással. Egyszer talán eljön az az idő, amikor rávehető lesz az egész emberiség.

ÁGIKA *fönláll.* Ha lehetne! Istenem!

ŐRNAGY Persze, úgy gondolom, hogy ezt nem szabad uniformizálni. Minden nemzet más színű és más formájú dobozokat csinálhatna. A hollandusok olyan gömbölyűt, amilyen a sajtjuk. A franciák olyant, ami muzsikálni tud. Még az oroszoknak is, ha már legyőztük őket, szabad lenne dobozokat csinálniuk. Persze, csak kicsiket, mint a gyufásskatulya.

ÁGIKA Jaj, ha én azt megérhetném!

ŐRNAGY Ez nem lesz hamar. De ha sikerül, ha győz ez az eszme, akkor az egész emberiség áldani fogja a nevünket.

ÁGIKA Őrnagy úr! Kedves őrnagy úr! Tessék megengedni, hogy kezet csókoljak a kedves őrnagy úrnak!

ŐRNAGY Azt nem engedhetem! Csak így! *Homlokon csókolja Ágikát, aztán elengedi, elnéz a messzeségbe.* Álmodok, álmodok, gyönyörű szép álmok... *Tótra néz, józan hangon.* Tót! Tóték fölrezzennek. Remélem, kedves Tóték, most már megértették, mi bajom ezzel a margóvágóval?!

ÁGIKA *boldogan.* Hát ezt igazán nem nehéz megérteni... Az a baj, hogy a mi margóvágónk kicsi, és az őrnagy úr azért nem tud bennünket utolérni!

ŐRNAGY Nagyszerű! A maguk kislányának olyan az esze, mint a tűz... Nos, kedves Tót úr? A többi már gyerekjáték, ugye?

TÓT *sejtelve sincs, mit akarnak tőle.* Hát hogyne.

ŐRNAGY Gratulálok. És mi a teendő?

TÓT A teendő? Nem tudom.

Mariska és Ágika aggódva körülveszik.

MARISKA Jaj, ne tettesd már magad, édes jó Lajosom...

ÁGIKA Apu, kérem! Tessék rám nézni. Mit mondtam az előbb?

TÓT Hogy ez a margóvágó kicsi.

ŐRNAGY Nagyszerű... És ebből mi következik?

TÓT Semmi.

ÁGIKA Jaj, jaj, milyen az apu!...

ŐRNAGY Nem szabad így beszélni. Ő erre rá fog jönni, a saját erejéből.

MARISKA Tessék megengedni, hogy egy kicsit hozzásegítsük...

ŐRNAGY Azzal csak neki ártunk, Mariskám, mert sebet ejtünk az önérzetén. Nézze, Tót! Ha szűk a csizmája, akkor mit csinál?

TÓT Mindjárt... Akkor bicegek.

ÁGIKA Apu, apu, apu!...

ŐRNAGY Ne erőltessük, ne sürgessük... Én el is fordulok, mert talán a jelenlétem feszélyezi őt. Maguk is, Mariska és Ágika, ne zavarják a gondolkozásban... *Elfordul, körbesétálja Tótékát. Egy kis csönd, aztán Tót feláll, elindul a matraca felé.*

MARISKA Mit csinálsz, édes jó Lajosom? Ül csak vissza. Neked most gondolkoznod kell... *Lázasan sűrögnek-forognak körülötte. Várj csak. Majd megmasszírozom a halántékedat... jó ez?*

TÓT Finom.

MARISKA Tudsz gondolkozni?

TÓT Nem.

MARISKA Talán, ha birsalmát szagoltatnánk vele... *Ágika elsiet.* Addig hajtsd előre a fejedet, hogy beleszaladjon a vér... így jó?

TÓT *a matraca felé.* Tudod, hogyan volna jó? Fekve!

MARISKA Nem, nem... *Átv teszi Ágikától a birsalmát.* Szippants mélyeket, édes jó Lajosom.

Tót szippant. A két nő izgatottan vár.

TÓT *eltolja őket.* Az a baj, hogy ha gondolkozni kezdek, mindjárt az az érzésem, hogy valami nekem akar jönni...

MARISKA Toljuk odébb a bútorokat?

TÓT Nem a bútorok akarnak nekem jönni.

MARISKA Hát mi?

TÓT A fal.

MARISKA A fal? Menjünk ki a kertbe?

TÓT Nem az a fal. Amelyik nekem akar jönni, itt van a fejemben, bent...

ŐRNAGY *nyájasan odalép.* Nos, kedves Tót úr? Széna vagy szalma?

TÓT Sok minden eszembe jutott, mélyen tisztelt őrnagy úr, de sajnós, egyik sem volt az igazi.

ŐRNAGY *leül.* Annyi baj legyen. Sokszor én is így vagyok veled.

TÓT Igazán?

ŐRNAGY Szabad tanácsot adnom? Csak nyugodtan, kényelmesen. Gombolja ki a zubbonyát, kedves Tót.

Tót kigombolja a zubbonyát. A többiek körülülnek, várakozással nézik. Tót óriási erővel igyekszik gondolkodni.

TÓT *egy kis csönd után, fojtott izgalommal. Aha... Amazok lassan fölállnak izgalmukban. Kérem, őrnagy úr, azt hiszem, nekem most dereng valami.*

ŐRNAGY *Máris? Nagyszerű! És mi volna az a valami?*

TÓT *sóhajt, legyint. Sajnos, nem az jutott eszembe, amit vártam, hanem valami egészen más.*

A többiek csalódottan visszaülnek.

ÁGIKA *Apu, kérem...*

ŐRNAGY *Talán ne zavarjuk... Nem inna egy kávé?*

TÓT *hirtelen integet, hogy ne zavarják. Ha ez a margóvágó kicsi... Most, most, most... Mintha valaminek kibontakoznának a körvonalai... Amazok hárman lassan fölállnak. Kiment a fejemből.*

A többiek visszaülnek, csönd.

TÓT *Hány óra?*

ŐRNAGY *gyengéden. Ráérünk.*

TÓT *felugrik. Hű!... Legyint, leül. Semmi. Zihálni kezd. Szabad a nadrágszíjamat kiereszteni?*

ŐRNAGY *Miért ne? Vegye le a nadrágját, ha úgy jobb...*

TÓT *hirtelen feláll. Nagy fájdalmak lepik el. Verejtékét törli, hörögve lélegzik, int, hogy valami eszébe jutott. Egész teste hullámszik. Jön már... jön már... jön már... jön már... Kiegyenesedik. Őrnagy úr! Mariskám. Megvan! Ha ez a margóvágó kicsi, akkor egy nagyobb margóvágót kell csinálni... Hahaha! Boldogan nevet.*

ŐRNAGY *Tudtam én ezt! Gratulálok, kedves Tót!*

Mind ünneplik Tótot.

TÓT *gyomrához kap, nevetése hirtelen öklendezésbe megy át, az ablakhoz tántorog, kihajol.*

MARISKA *Ágikához, nagyon boldogan. Vezesd a kertbe, fogd a homlokát... És aztán lássatok hozzá! Ágika a kertbe vezeti Tótot, az őrnagy a szobájába vonul, folyton kattogtatja, és magával viszi a margóvágót.*

MARISKA *révedezve. Ő sose jött üres kézzel. Hozott egy kis szivart vagy csokoládét, a plébános úrnak ólomcetet... De most nem kell semmi! Gyere üres kézzel haza, Gyulánk!*

GIZI GÉZÁNÉ *félénken, kiöltözötten belép. Jó estét, kedves Tótné.*

MARISKA Mit kíván, nagysád?

GIZI GÉZÁNÉ Hoztam egy kis sült almát... és... ha nem veszi tolakodásnak... Szeretnék beszélni az őrnagy úrral.

MARISKA *hosszú pillantást vet rá. Ebben nincs lenézés, inkább egy kis aggodás. Tótné nem akarja megosztani az érdemeit senkivel. Később érezhető lesz a féltékenysége. Azt lehet. Bekopog a szobába. Őrnagy úr, kérem...*

ŐRNAGY *kilép.* Tessék.

GIZI GÉZÁNÉ *rá se mer nézni, inkább Mariskához fordul, könyörögve.* Tessék neki megmondani, ki vagyok én.

MARISKA *az őrnagyhoz.* Ő a Gizi Gézáné.

ŐRNAGY Tudom. Mit parancsol?

MARISKA *Gizi Gézánéhez.* Mit parancsol?

GIZI GÉZÁNÉ *végig nem mer az őrnagyhoz fordulni.* Jaj, kedves Tótné, kérdezze meg... Nincs kedve egyszer benézni hozzám?

MARISKA Hogy tessék egyszer benézni hozzám.

ŐRNAGY Az nem fog menni.

MARISKA *elégedetten.* Az nem fog menni.

GIZI GÉZÁNÉ Csak egy negyedórára.

MARISKA *tolmácsol.* Csak egy negyedórára.

ŐRNAGY Negyedóra, negyedóra... Ha nekem annyi negyedóráim lenne!

MARISKA Hallotta.

GIZI GÉZÁNÉ Mondja meg neki, kérem szépen, hogy hozzám nemcsak gyantaszedők járnak. Mert amit én csinállok, az nem szatyorkötés!

ŐRNAGY Elhiszem.

GIZI GÉZÁNÉ *Mariskához.* És ugye, hogy itt járt egy őrnagy, és fumigálta a munkakörömet! Pedig van még szakmai tisztesség is a világon.

MARISKA *az őrnagyhoz.* Azt mondja, van még szakmai tisztesség.

ŐRNAGY Megértem én magát, asszonyág! Nekem itt, és nemcsak magánál, voltaképpen vizitelnem illenék... De mikor? Mikor? És mit szólnának a kedves Tóték, ha én, akár egy negyedórára itt hagynám őket?

MARISKA *csak egy boldog mosollyal néz rá. Úgy bizony.*

ŐRNAGY Tudniillik, a világon a legfontosabb dolog a jelenlét. Ott lenni, mindig, mindenütt ott lenni. A fronton már alig várják a katonáim a visszatértemet. Néha megpróbálok arrafelé nézni, ahol a zászlóaljam fekszik... *Elnéz egy irányba, mind követik a tekintetét.* Ej, ez csak olyan vágy. Őszintén sajnálom, asszonyosság, de az ember nem lehet két helyen egyszerre.

MARISKA *elégedetten.* Őszintén sajnálja.

ŐRNAGY *kivesz egy fényképet.* Hanem fogadja ezt szerény kárpótlásul. *Átadja Mariskának.*

MARISKA *továbadja Gizi Gézánénak.* Szerény kárpótlásul.

GIZI GÉZÁNÉ *örömmel.* Kiszögezhetem?

MARISKA Kiszögezheti?

ŐRNAGY Hát persze.

GIZI GÉZÁNÉ Az ágyam fölé is?

MARISKA *az őrnagyhoz.* Az ágya fölé is?

ŐRNAGY Akárhová. Ez mindig magára néz.

GIZI GÉZÁNÉ Köszönöm szépen.

MARISKA *az őrnagyhoz.* Köszöni szépen. *Gizinéhez.* A viszontlátásra.

GIZI GÉZÁNÉ A viszontlátásra. *El.*

ÁGIKA *boldogan beszalad a kertből.* Elkészült! Megvan! Anyu, tessék jönni segíteni!

ŐRNAGY Hadd lássam!

Mind kiszaladnak a kertbe, és mindjárt visszatérnek. Tót és Tótné becipelik az új margóvágót, egy négy lábbon álló, hatalmas szerkezetet, akkora pengével, mint egy guillotine. Az őrnagy elragadtatva kíséri őket.

ŐRNAGY *lecsapja a kart, mely nagyot dőndül.* Bumm! Már a hangja is nagyszerű! Gratulálok, Tót úr. Ilyennek álmodtam.

ÁGIKA Köszönjük szépen, őrnagy úr.

ŐRNAGY Próbáljuk ki. Lássunk hozzá. Ne vesztegessük az időt!

Tóték fölállnak, láncban hozzákészülnek a dobozolásához. Tót adogatja a kartonokat, az őrnagy, nagyokat dőndülő gépén, bevagdossa őket.

ŐRNAGY Pompás! Milyen jól meg tudta csinálni!

ÁGIKA Az én apumnak aranykeze van!

ŐRNAGY Talán még négyet is elvisz ez a gép!

ÁGIKA Hát tessék négyet belefogni!

ŐRNAGY Nem lesz az egy kicsit sok?

ÁGIKA Nekem ugyan nem! *Az álmosan adogató Tótnak.* Apu! Négyet tessék adni!

Tót hangtalanul lebillen a székről, az asztal alá esik, rögtön elalszik.

ŐRNAGY *abbahagyja, hidegen.* Mi baja?

MARISKA Azt hitte a drágám, hogy pocok.

ŐRNAGY Miféle pocok?

MARISKA Néha beszaladnak a kertből a mezei pocokok... *Ágikával nagy hajcihővel addig kergetik a képzelt pocokot, míg Tót fel nem ébred, és el nem foglalja a helyét.* Tessék folytatni, már kiszaladt.

ŐRNAGY *lelkesen.* Na, várjanak. Most négy kartont teszek bele... *Döngetni kezdi a gépet.* Úgy viszi, mit a vajat! Mondják, Tóték, nincs kedvük énekelni?

ÁGIKA Énnekem van.

ŐRNAGY És a kedves Tótnak? Mit mond?

Tótra néznek. Tót nem válaszol, csak rámered az őrnagyra, és lassan elkezd rágni, nyelni, rágni, nyelni, mintha gombóc volna a szájában. Az őrnagy abbahagyja a döngetést. Mind Tótot nézik, aki tovább rág.

MARISKA Nem akar ő mondani semmit.

ŐRNAGY Vagy talán rág valamit?

MARISKA Újabban fölvette ezt a szokást, hogy egy darab húst tartogat a szájában, és napokig nem hajlandó lenyelni.

ŐRNAGY Miért nem köpi ki?

ÁGIKA Apu, kérem, mindnyájan arra kérjük, tessék kiköpni azt a husikát.

TÓT *szeme kidülled. Ágikára néz, aztán vissza az őrnagyra, és nagy erőfeszítéssel rág tovább.*

MARISKA Lajos!

TÓT *egy utolsó erőfeszítést tesz, de nem bírja visszafojtani ásítását. Egyenesen belebődül az őrnagy arcába. Az őrnagy hátrahőköl.*

MARISKA *kétségbeesve.* Lajos, Lajos, mit tettél már megint, édes jó Lajosom... *Tót megreppenve néz körül.* Milyen apa vagy te? Hát nincs benned emberi érzés?!

ŐRNAGY *lassan magára talált, kedvesen.* Miért bántja, Mariskám? Nem csinált ő semmi rosszat!

MARISKA Csak ásított. *Sírva fakad.*

ŐRNAGY Nem olyan biztos. Ha valaki kinyitja a száját, az még nem okvetlenül jelenti azt, hogy ásított.

MARISKA Bár így volna!

ÁGIKA Talán így is van. Mi oka lett volna rá? Se nem unatkozik, se nem álmos, se nem beteg...

ŐRNAGY Mondja meg ő... Mit csinált az előbb, kedves Tót?

TÓT Én? Semmit. *Ijedten körülnéz.* Lehetséges, hogy egy kicsit kinyitottam a számat... Az olyan nagy baj?

ŐRNAGY Dehogy baj. Ha egyszer nem ásított...

TÓT Én? Isten ments! Eszem ágában se volt ásítani!

ŐRNAGY Ennek igazán örülök. Az ásítás ugyanis, pontosabban a lelkiállapot, amely az ásítást kiváltja, majdnem olyan káros hatású, mint a gondolkodás... Eszerint most nincs kedve ásítani?

TÓT Dehogy van.

ŐRNAGY És később?

TÓT Később se lesz.

ŐRNAGY Látja, Mariskám? *Tóthoz.* És hajlandó bizonyos óvintézkedéseket tenni, persze, csak ha kedve van hozzá, amelyekkel elejét lehet venni a további ásítózásnak?

TÓT Az csak természetes.

ŐRNAGY Ezt el is vártam magától... Nos, lássunk hozzá. Nem olyan nagy eset, de azért... Ismerik a mondást? "Ásítani könnyebb, mint nem ásítani!" Nem hallották? Tőlem való.

ÁGIKA És milyen igaz!

ŐRNAGY *tűzbe jön.* Valamit értek hozzá... a fronton ugyanis az éjszakai őrökre vezényelt katonák hajlamosak az ásításra, ami azért nem jó, mert aki ásít, könnyen elalszik, és aki

elalszik, azt föbe lövik... *Nevet.* Hahaha! Persze ez más, itt babra megy a játék, de azért... *Elkomolyodik, nézi Tótót.* Ott azt csinálom, hogy az őrt álló katonákkal egy szilvamagot vétetek a szájukba, és ezt, ha jön a váltás, mindig továbbadják... *Tót száját nézegeti.* Nincs véletlenül valami gyümölcsmag a háznál, Mariskám?

MARISKA Sajnos, őrnagy úr, a szilvaszezonnak már vége, viszont őszibarack még nincs...

ŐRNAGY Annyi baj legyen! Akad valami más... *Lázasan tevékenységbe kezd.* *Tót száját nézegeti.* *A párkányról odahoz egy cserép muskátlit, de legyint, rögtön visszateszi.* Egy pillanat! *Besiet a szobájába.* *Egy kis lakk-kofferrel tér vissza, s ebből, miközben mindig Tót száját nézegeti, kivesz egy Kodakot.* *Tót arcát maga felé fordítja, hogy jobban lássa a száját.* Megengedi?

MARISKA Mosolyogj már egyet, édes jó Lajosom...

ÁGIKA Mindig olyan komoly az apu.

ŐRNAGY Most ez nem baj. Sőt! *Gyorsan visszateszi a fényképezőgépet, és kiveszi a szolgálati pisztolyát.* *Méretegeti.* Mindegyik jó, de egyik sem ideális... Megvan! Megvan! Hogy erre nem gondoltam hamarább! *Kiszalad, s egy kis automata zseblámpával tér vissza.* *Megnyomkodja a karját, a lámpa berreg, és világítani kezd.* Ezt mi "csipogó"-nak hívjuk odakint... Hallják? Ha nyomom a karját, akkor csipog... *Nagy gesztussal Tót elé teszi.* Parancsoljon, kedves Tót úr!

Mind nézik a csipogót.

MARISKA Még ilyet! Nekem ez sose jutott volna eszembe...

ÁGIKA Pedig milyen egyszerű!

TÓT nézi a lámpát. *Aztán fölveszi, megberregteti, a lámpa kigyúl.* Tényleg. Ügyes jószág.

ŐRNAGY *elégedetten.* Használja egészséggel, kedves Tót!

TÓT *körülnéz.* Miért? Mi legyen vele?

ÁGIKA *fölkacag.* Hát mi lenne? Kapja be az apu, és kész.

TÓT Mit beszélsz te itt?

MARISKA Csak arra vigyázz, hogy le ne nyeld, édes jó Lajosom.

ŐRNAGY Se megrágni, se lenyelni nem szabad. Csak szopogassa szépen, mint a savanyúcukrot.

TÓT *fölháborodva.* Hogy én ezt a holmit a számba vegyem?

ÁGIKA Hát hová máshová? *Fölkacag.*

TÓT *az asztalra csap. Csend! Ágika elhallgat, ijedten. Tót fölemeli a lámpát, megnézi, leteszi. Értetlenül. De hiszen ez egy zseblámpa!*

MARISKA Hát persze hogy zseblámpa, édes jó Lajosom!

TÓT És ezt vegyem én a számba?

MARISKA *nem érti az ellenkezés okát. Hát mi kifogásod van ellene? Ja úgy... Az őrnagyhoz. Szegénykém, attól fél, hogy lenyeli.*

ŐRNAGY Ettől nem kell félnie, kedves Tót. Eleinte talán furcsa lesz egy kicsit, de egy zseblámpát éppúgy meg lehet szokni, mint egy műfogsort.

TÓT *csak Mariskát nézi. És te is ezt mondod nekem, Mariskám?*

MARISKA Hát persze! És kívántam én neked valaha rosszat?

TÓT *Hogy én ezt... Hirtelen kitör, felpattan, a csipogót a két markába veszi, mintha össze akarná roppantani. Ezt a... ezt a... ezt a...*

MARISKA *fölsikolt. Mit csinálsz ott?*

TÓT *megrázkódik, észbe kap. Irtózza ránéz a zseblámpára, aztán a többiekre, akik egytől egyig mosolyogva biztatják. Nagyot nyög, leteszi a lámpát maga elé.*

MARISKA *szelíden odalép, érzi, hogy a férje végleg megtört, megfogja a lámpát. No, nyisd ki szépen... Tót engedelmesen kinyitja a száját, Mariska óvatosan beleteszi a zseblámpát, összecukja férje száját, megsimogatja, és megcsókolja az arcát.*

ŐRNAGY Nos, túl vagyunk rajta... Remélem, nincs rossz íze?

TÓT *mereven a fejét rázza.*

ÁGIKA Szabad valamit mondanom? Most, hogy kigömbölyödött az arca, nekem valahogy még csinosabb az apu!

MARISKA Nekem is így tetszik jobban.

ŐRNAGY *Látja, milyen sikere van? Tót mereven biccent. Hát akkor gyerünk dobozolni... A margóvágóhoz lép. Most megpróbálok öt kartont befogni... Illetve, mielőtt hozzáfognánk, még azt szeretném mondani, hogy eddig Mikulitz hadnagy volt a szobatársam, de mihelyt visszaérek a frontra, a maguk kedves fia kerül a helyébe. Ez azért előnyös, mert az iskolaépületet, ahol lakom, kettőzött őrség veszi körül... Mariska és Ágika felugranak, az őrnagyhoz sietnek, és elhalmozzák a hála jeleivel.*

ÁGIKA Köszönjük szépen, kedves őrnagy úr!

MARISKA Mi ezt soha, de sohasem fogjuk tudni meghálálni...

TÓT *E hangzavarban senki sem törődik velem, föláll, s zseblámpával a szájában elindul, először rossz irányba. Nekimegy a falnak. Megfordul, és végre megtalálja az ajtót, melyen észrevétlen kisétál.*

ŐRNAGY Kérem, ne hálálkodjanak... Én már olyan türelmetlen vagyok! Gyerünk, gyerünk, gyerünk!... Hol a kedves Tót úr?

Mindenki nézelődik. Tót sehol.

ÁGIKA Talán mindjárt jön...

MARISKA *nyugtalanságtól hajtva a kezét tördeli. Nem tudom... Nem tudom... Az ajtóból kiszól a kertbe. Lajos! Semmi válasz. Mariska kiszalad, s egyre távolabbról halljuk a hívását.*

Sötét.

A POSTÁS *miközben a díszlet hátul fordul, töprengve belép. Megjegyzem, egészen önzetlenül manipuláltam a levelekkel. Hiszen, ha én nem vigyáznék, itt teljesen összegabalyodna minden! De hát azt a sürgönyt mégsem adhattam oda... Nem mondom, ha Cipriani professzor úrnak volna egy fia, és az a fiú volna a fronton, és ő kapta volna a sürgönyt... Az más. Hátul, a parkban van egy teniszpályájuk. Ütik a labdát ide-oda, vissza. Aztán megint itt van. Aztán ott. Megint itt. Az embernek nem tud megállni a szeme... Milyen más az, amikor Tót úr fölteszi a sisakját! Arról az emberről le nem billen semmi, őrajta minden egyensúlyban van. Ha például egy jó kerti fűrésszel hosszában kettészelném, két teljesen egyforma darabra esnék széjjel. Öröm lenne nézni! De jött az a sürgöny. És levelek jönnek, mintha még élne, pedig a levelek csak lassabban jönnek, és ő már nem él... De ha én ezt mind kikézbésítettem volna! Nem, nem. Két ellentétes dolog nem fér meg egymás mellett. Én például már megpróbáltam egyszerre ülni meg állni, de nem ment. Akkor vittek be a klinikára. Azóta vigyázok az emberekre, hogy össze ne kuszálódjon az életük... El.*

A szín kivilágosodik.

2. KÉP

A paplak szobája. Nagy feszület a falon s egy vaságy, melyen horkolva fekszik a plébános.

MARISKA *félénk kopogás után belép. Dicsértessék...*

TOMAJI *szemét dörzsöli, felül. Mi az? A vasalt ruhát hoztad el, Mariskám?*

MARISKA Nincs meg az uram, főtisztelendő úr!

TOMAJI Hát hová lett?

MARISKA Azt én is szeretném tudni... Ha egy percre leveszem róla a szemem, már ő sehol. Nekem vendégem van, nem lehetek egész nap a sarkában.

TOMAJI *sóhajt.* Hát ebben a békés egyházközségben már mindenkinek kibillent az esze? Ma délelőtt értem küldött Leonhard luxemburgi herceg, hogy mitévő legyen, mert meggyőződéses kommunistának érzi magát.

MARISKA Szegénykém. És mióta?

TOMAJI Reggel még kutya baja se volt. Lovaglás közben történt a változás.

MARISKA Talán a rázástól... És mit tetszett tanácsolni?

TOMAJI Egy kommunistának? Langyos fürdőt! De neked se lesz könnyű tanácsot adni, mert nemcsak a vendégedre kell tekintettel lennünk, hanem az urad érzékenységére is.

Egy horkolás hallatszik.

MARISKA Hiszen ez az! Még egy zseblámpát se hajlandó a szájába venni!

TOMAJI Hiú ő, nagyon hiú... Nem lehetne egyszerűen odakötözni a székhez? Akkor biztosan nem szökik meg.

Megint horkolás hallatszik, csodálkozva összenéznek.

MARISKA Ez azért nem jó, mert ha sokáig ül egy helyben a drágám, mindjárt elalszik.

TOMAJI Hát akkor kössetek csengőt a nyakába! Véletlenül van is egy tartalék ministrálócsengőm.

Nagy horkolás, Mariska idegesen hátranéz.

MARISKA Csengőt? *Elmosolyodik.* Olyan lenne, mint egy kis báránka... Csak attól félek, hogy a csengőszó idegesíteni fogja az őrnagy urat.

TOMAJI Hát akkor mit mondjak? Hallod ezt? *Erős horkolás.* Te horkolsz, Mariska?

MARISKA Én? Jaj, dehogy.

TOMAJI Akkor meg ki?

A horkolás erősödik. Keresik a forrást, aztán megtalálják Tótót, aki az ágy alatt az igazak álmát alussza. Nagy nehezen előhúzzák, nagy keservesen lelket öntenek bele.

TÓT *akit ketten támogatnak, körülnéz.* Dicsértessék a Jézus Krisztus.

TOMAJI Mindörökké... Hogy kerülsz te ide, édes fiam?

TÓT *természetesen.* Az ablakon át.

TOMAJI De miért?

TÓT Mert az ajtó be volt csukva.

TOMAJI Vagyis józan megfontolással, ép ésszel, az öt érzékszerved birtokában...
Csodálkozva méri végig Tótot, aztán Mariskához. Hagyj minket magunkra, fiam.

Mariska kimegy.

TOMAJI *Tóthoz.* Beszélj.

TÓT Mit csináljak? Tessék elhinni, küzdöttem ellene. Hiába. Napok óta kísért egy vágy, egy mindennél erősebb vágy, hogy bebújjak valami alá.

TOMAJI Mi alá?

TÓT Az majdnem mindegy. Akárhol vagyok, csak azt lesem, van-e a közelben megfelelő búvóhely. Tudom, hogy nem szép tőlem, de most is, mialatt a főtisztelendő úrral beszélgetek, alig bírok ellenállni a kísértésnek, hogy be ne másszak a reverendája alá.

TOMAJI Fiam, fiam... *Sóhajt.* Egy ilyen szép szál, egészséges ember! Borzasztó ez!
Főlemeli a reverendáját. Hát, ha könnyít rajtad, fiam, nem bánom, mássz be egy kis időre a reverendám alá.

TÓT *sóváran nézi a plébános lábszárát.* Nem mondom, jó volna, jaj, de jó volna... De inkább nem. Félek, hogy a kísértés egészen elhatalmasodik rajtam.

TOMAJI Látod, ez illik hozzád, ez a beszéd... És most mitévők legyünk? Háború van, az újságok nap mint nap csapataink győzelméről írnak, de mi mégis félünk, rettegünk valamitől... Miket beszélek! Szedd össze magad, fiam! Gondolkozz! Próbáld megmondani, mi bánt, talán az könnyít rajtad egy kicsit.

TÓT *gondolkozik.* Főtisztelendő úr, engem három dolog bánt.

TOMAJI Mondd.

TÓT Először is a kedves vendég úgy kívánja, hogy a homlokomba húzzam a sisakomat, ami neveltséges és szabályellenes.

TOMAJI Ez? És?

TÓT Aztán szeretek néha nyújtózkodni. Közben azt szeretem mondani: "Jaj, anyám, anyám..."

TOMAJI *bosszúsan.* És?

TÓT Ez is tilos. A harmadik panaszom az, hogy muszáj vagyok az őrnagy zseblámpáját a szájamba venni, nehogy elásítsam magam.

TOMAJI *Úgy... Mérges kezd lenni.* És olyan nagy az a lámpa?

TÓT Nagynak nem nagy. Maximum, mint egy tyúktojás.

TOMAJI *Úgy...* És le kell azt nyelned?

TÓT Azt nem is szabad! Csak szopogatnom kell, mint a savanyúcukrot.

TOMAJI *éktelen dühben.* Ez a bajod? Ez fáj neked? *Kiszól az ajtón.* Gyere csak, Mariskám! *Mariska bejön.* Kár, hogy nem hallottad! A háború kellős közepén vagyunk, amikor más ember az életéért reszket, vagy éppenséggel a halottait siratja, ő meg csip-csup panaszokkal áll elő. Pedig hálát adhatna az Istennek, amiért hozzátok vezérelte a fia parancsnokát! Vidd innen. Látni se akarom.

TÓT *látva, hogy nem törődnek vele, kilép az ablakon.*

MARISKA De hát mit csináljak vele?

TOMAJI Neki nem pap kell, neki nem Isten kell... Neki ideg orvos kell!

MARISKA Jaj, bizony... Elviszem Cipriani professzor úrhoz. Talán ő segít rajtunk.

TOMAJI Igen, ő nagyszerű ember, világhírű orvos.

MARISKA *aki nem vette észre férje eltűnését, az ajtó felé indul.* Köszönd meg szépen, édes jó Lajosom.

TOMAJI *Ő sem veszi észre Tót távollétét.* Menj békével, fiam. Űzd ki szívedből a hiúság ördögét.

MARISKA Úgy bizony! És azt a megátalkodott konokságodat.

TOMAJI Tarts hústalan böjtöt, és szállj magadba. Háború van, mindnyájan szenvedünk miatta. Menj!

MARISKA *az ajtóból.* Gyere hát, édes jó Lajosom! *Kimegy.*

TOMAJI *egyedül.* Istenem, Atyám, te, aki a szívekbe látsz, te tudod egyedül, hogy én is legszívesebben bebújnék valami alá.

Sötét.

3. KÉP

Cipriani professzor dolgozószobája. A tanár az íróasztalnál ül. Tót átellenben. Míg a vizsgálat folyik, Mariska oldalt áll.

CIPRIANI *fölmutatja az égő cigarettát.* Mi ez?

TÓT *sóhajt, csóválja a fejét.*

CIPRIANI *a karos gyertyatartót mutatja.* És ez?

TÓT *nézi, a fejét rázza, sóhajt.*

CIPRIANI *fél lábáról leveszi a cipőjét, fölmutatja.* És ez mi?

TÓT Nem tudom.

MARISKA *a sírás határán.* Méltóságos professzor úr, kérem, öneki most kissé nehezen forog az agya...

CIPRIANI *int, hogy hallgasson. Lóbálja a cipőt.* Nézze meg jobban.

TÓT Nem furulya?

MARISKA *kezét tördelve.* Jaj, édes jó Lajosom...

CIPRIANI Asszonyosság, maga ne szóljon bele... *Tóthoz.* De furulya. No most! Meg tudja mutatni, hol van föl?

TÓT *fölnéz, lenéz, mindenhová odanéz, aztán.* Sehol.

CIPRIANI Kitűnő megállapítás... És maga, kedves Tót... Maga fiú vagy lány?

TÓT *maga elé néz.*

CIPRIANI Vagy valami más?

TÓT *örömmel bólint rá.* Valami más.

MARISKA *kétségbeesetten.* Lajos, az Isten szerelmére!...

CIPRIANI Miért sopánkodik, asszonyosság? Nincs semmi baj... *Tóthoz.* És ha valami más, akkor azt a valami mást be szabad mártani hideg vízbe... vagy nem?

TÓT Nem.

CIPRIANI Nagyon helyes. *Föláll.* Asszonyosság, fogadja jó kívánságaimat. A kedves férje kitűnő egészségnek örvend.

MARISKA Ó? Hát hogy tetszik tudni ilyet mondani? Hiszen most is összevissza beszél! Azonkívül bemászik az asztal alá, és harap... Ez egészséges? És valami fal is van a fejében.

CIPRIANI *érdeklődve.* Fal? Milyen fal? Vakolt?

TÓT *gondolkozik.* Igen. Bár némely helyen le van már pattogozva.

CIPRIANI *a fejére mutat.* Érdekes. Olyan van nekem is. Be akar omlani?

TÓT Nekem akar jönni.

CIPRIANI *nevet.* Jópofa fal lehet! Tudja, mit kell csinálni? Ötcolos, elsőrendű fenyőfa póznákkal aládúcolni, és nincs semmi baj! *Föláll.* Maga pedig vígan táncolhat, asszonyosság, és

legyen büszke a kedves férjére. Ami az idegrendszerét illeti, ő egy vasgyúró! Most pedig sétáljanak haza.

MARISKA *könyörögve.* Mélyen tisztelt professzor úr, hogy menjek vele haza? Hiszen tetszik tudni, hogy ki a mi vendégünk. És ez az ember, ahelyett, hogy a kedvében próbálna járni, összevissza ásítgat, átkukucskál mások feje fölött, és állandóan elbújik, mint egy gyerek... Most meg már a cipőt is furulyának nézi... Hát normális ez?

CIPRIANI Az én klinikai praxisomban az efféle tünetek mindennaposak. Manapság, asszonyom, aki egy cipőre rá meri mondani, hogy cipő, arra viszont én merem rámondani, hogy beteg. Csodálkozik? Pedig minden kornak megvan a maga jellemző vonása, a miénk épp a fogalomzavar. Volt már úgy, hogy az emberek kutyafejű isteneket imádtak, vagy zsigerekből jósoltak, de azért ők se voltak elmebetegek... Persze, ha nem bír kijönni azzal az őrnaggyal, akkor magának mindez gyenge vigasz.

MARISKA Ebben tessék nekünk segíteni, méltóságos professzor úr.

CIPRIANI Úgyse fog maga rám hallgatni, asszonyság.

MARISKA Én?

CIPRIANI Rám senki se hallgat... Hogy hívnak engem a községbeliek, mi?

MARISKA *zavartan.* Méltóságos doktor Cipriani Tihamér, nyilvános rendes egyetemi tatár...

CIPRIANI Nem doktor Süsü? Bátran mondja meg.

MARISKA *lábát váltja.* Én ezt még nem hallottam, professzor úr.

CIPRIANI Manapság ez se szégyen, asszonyság... No, kedves Tót. Ha szabad kérnem, álljon föl egy percre. *Tót föláll. A tanár végigméri.* Mit gondol, kedves Tót, milyen magas maga?

TÓT Én az átlagosnál magasabb növésű vagyok.

CIPRIANI Nagyon helyes. És az őrnagy alacsonyabb termetű magánál?

TÓT A mélyen tisztelt őrnagy úr nekem legföljebb, ha a vállamig ér.

CIPRIANI Sejtettem... Itt van a kutya eltemetve, barátom. Maguk ketten ennek a különbözetnek a következményeit nyögik, mégpedig az őrnagynak a hibájából... Ez így van, asszonyság. Manapság minden őrnagyocska azt hiszi magáról, hogy fontos személy, és vérig sérti, ha egész nap föl kell néznie a házigazdájára.

MARISKA Hallod ezt, édes jó Lajosom?

TÓT Hallom. De hát mit csináljak?

MARISKA Te csak magadra gondolsz... Gyulánk életéről van szó. Legalább erre a pár napra nem húzhatnád össze magad egy kicsit?

TÓT *megpróbálja.* Nem megy. A testmagasságomon, sajnos, nem tudok változtatni.

MARISKA Tetszett hallani? Ezt teszi velünk! És egy apára, aki a fiát a biztos halálba küldi, még azt tetszik mondani, hogy nem beteg?!

CIPRIANI Megjósoltam, hogy nem fog nekem hinni... Pedig már az, hogy a testmagasságát ilyen világosan látja, a lelki egészség legbiztosabb jele. Mostanában, asszonyság, úgyszólván senki sem ismeri a saját testméreteit. Ez éppolyan kórtünet, mint a fogalomzavar. A kis természetűek óriásoknak hiszik magukat, aki pedig a többenél egy fejjel magasabb, az mindenáron kicsinek szeretne látszani... Ezt se hiszi el, ugye? Majd mindjárt mutatok rá egy példát... *Az ajtóhoz megy, kiszól.* Frédike... A szóban forgó személy teljes titokban tartózkodik nálam, de tudom, hogy számíthatok a maguk diszkréciójára... Frédi!

DR. EGGENBERGER *hétéves kisfiú, begörkorcsolyázik a szobába, sír.*

CIPRIANI Mi baj, Frédike?

DR. EGGENBERGER Fellökött az a csúnya Hektor...

CIPRIANI Egy ilyen nagy fiúnak már nem szabad sírnia... Inkább mutatkozz be szépen a néninek.

DR. EGGENBERGER *szipogva.* Akkor kikapok.

CIPRIANI Nem fogsz kikapni, mert ez a bácsi a községi tűzoltó. Hajolj meg szépen.

DR. EGGENBERGER *szépen meghajol.* Dr. Eggenberger Alfréd egyetemi magántanár. *Szipog, hátranéz, nem jön-e a kutya.* Öt nyelven jelentek meg a könyveim.

CIPRIANI Ne félj attól a kutyától, kisfiam. És miről szólnak a könyveid?

DR. EGGENBERGER Cholesterin tartalmú vegyületek hatása a daganatos sejtek szaporodására... Mehetek már?

CIPRIANI Mehetsz, fiacskám, csak mondd meg a néninek, mekkora vagy.

DR. EGGENBERGER *körbekerorsolyázza, énekel.* "Kicsi vagyok én, majd megnövök én, mint a tészta a teknőből, kidagadok én..."

CIPRIANI Látja, asszonyság? A rák gyógyszerét kereste, de kihajították az egyetemről. Ilyen időket élünk! Az Idegrovosi Füzetekben cikk jelent meg egy zsidó orvostól, aki száztíz centiméteres hasbősege ellenére is rendszeresen a kulcslyukon jár ki meg be a lakásából... Próbálja megérteni a férjét. Manapság nincs természetesebb dolog, mint bemászni valami alá.

TÓT *már jó ideje sóváran nézett az íróasztal alá. Most föláll.*

MARISKA Mi az?

TÓT *lehajol, szemlélődik.* Semmi.

MARISKA Hová mész?

TÓT Mintha begurult volna valami...

MARISKA *elrántja.* Nem gurult be semmi, édes jó Lajosom... *Ciprianihoz.* Tetszik látni? És a professzor úr még biztatja is, amikor ilyen nehéz helyzetben vagyunk!

CIPRIANI Ne féljen, asszonyág, mindenre van orvosság. A maga férje mostantól kezdve nem fog bemászni sehová... *Csönget, Tóthoz.* Maga se féljen. Húzza ki magát. Föl a fejjel!

INAS *belép.*

CIPRIANI Kérem a tűzoltóparancsnok úr lovát... *Inas el, Tóthoz.* Magát el fogom bújtatni, kedves Tót. Ahol egy rákkutató menedéket talált, ott egy tűzoltónak is akad hely...

INAS *belép, egy hintalovat és játékosort hoz, aztán kimegy.*

CIPRIANI Görkorcsolyám ugyan már nincs, de hát hintázással is jól eltelik az idő... *Gyengéden Tóthoz.* Hopp! Hopp!

TÓT *aki felragyogó szemmel azonnal fölpattan a lóra.* Gyí, te, hó!

MARISKA Nem jössz le onnan, édes jó Lajosom?

TÓT Van eszemben. *Hintázik.* Hóha! Hó! *Nevet.*

CIPRIANI Örüljön, hogy meggyógyult a férje, asszonyág, és menjen szépen haza.

MARISKA Őnélküle? Hisz ott az őrnagy úr, és dobozolni akar! *Tóthoz.* Hallod, mit beszélek? Gyulánk életéről van szó, édes jó Lajosom!

TÓT *a hintalóról.* Mit akarsz még tőlem? *Ciprianihoz.* Én is tudom, mi egy apa kötelessége, de megtettem minden tőlem telhetőt. A homlokomba húztam a sisakomat, mint egy részeg kocsis. Lemondtam az alvásról, az ásításról, a nyújtózkodásról, ami elég nehezemre esett, sőt, még az őrnagy úr zseblámpáját se köpöm ki, amikor beteszik a szájamba. De nekem is csak egy életem van, professzor úr. Én itt maradok, és hintázni fogok!

MARISKA Szedd a sátorfádat, és gyerünk!

TÓT Van eszemben!

MARISKA Te velem jössz, Lajos, és dobozolni fogsz, hogy a fiad kerüljön Mikulitz hadnagy úr helyére...

TÓT Hogy én még egyszer dobozoljak? Inkább a halál!

MARISKA *Ciprianihoz.* Tessék már rábeszélni! Hisz nem azért hoztam el a professzor úrhoz, hogy még jobban megzavarodjon az esze...

CIPRIANI Asszonyosság, én megmondtam előre, hogy nem lesz velem megelégedve. De minek is fordult énhozzám? Hiszen maga is tudja, amit mindenki más, hogy tizenhat éve vezetem az ideg- és elmeklinikát, és ebből kifolyólag magam is... *Föhláll, növekvő izgalomban.* Az vagyok, kérem. Azért is adok ilyen tanácsokat. Nekem ugyanis az a meggyőződés, hogy az, ami most van, nem tart örökké. *Inas be. Rásegíti Ciprianira a kényszerzubbonyt. Mariska egyre nagyobb rémülettel hallgatja a tanár jószavait. Rémülete lassan átragad Tótra is.* Annak, ami most van... egyszer vége lesz. Ennek az átkozott háborúnak és ennek az egész, átkozott világnak is vége lesz!

MARISKA *a hintaló elé áll, fölháborodva.* Hallod ezt, édes jó Lajosom?

CIPRIANI *megy utána.* És akkor a maguk őrnagyát fel fogják akasztani. A maguk őrnagyának a parancsnokát is fel fogják akasztani...

TÓT *ijedten nézi a tanárt, lelép a hintalóról.*

CIPRIANI Még az őrnagy parancsnokának a parancsnokát is fel fogják akasztani...

MARISKA Gyere, Lajos!... Segítség! *Kézen fogja férjét, kisietnek.*

CIPRIANI *lassan megnyugszik, fölülr a hintalóra.* És akkor mindenki akkora lesz, amekkora, szabad lesz aludni, ásítani, még nyújtózkodni is...

Lassan kiforog a díszlettel. A szín elsötétül. Egy percre újra világos lesz. Az üveges verandán vagyunk, egy régi sláger ritmusára ott állnak újra Tóték, láncban. Immár csak koreográfiával jelzett mozdulatokkal adogatják, vágják, hajtogatják a dobozokat. Tót, aki az adogatást kaszálásszerű mozdulatokkal végzi, lassan kilép a sorból, előrejön, miközben tovább kaszál a zene ritmusára. Eközben eltűntek Tóték, eltűnt az üveges veranda. Tót a sötét színpadra néz, észrevesz egy ajtót a háttérben, arca felderül, odasiet, bezárkózik.

A szín kivilágosodik.

4. KÉP

Tóték budija, virágzó mályvák közt, a délutáni napsütésben.

ŐRNAGY *jön a ház felől, be akar nyitni. Az ajtó zárva. Kopog. Diszkrét köhintés. Az őrnagy visszamegy.*

MARISKA *idegesen jön.* Mit művelsz te itt tegnap óta, édes jó Lajosom? *Erélyesen kopog. Diszkrét köhintés. Türelmetlenül.* Légy szíves, nyilatkozz! Meddig akarsz itt ülni?

TÓT *bentről.* Miért? Elutazik az őrnagy?

MARISKA Az őrnagy úr csak holnap utazik.

TÓT Akkor még maradok egy kicsit.

MARISKA Te csak a magad örömét hajkurászod? *Mérgesen legyint. A ház felé.* Gyere csak, kislányom! *A belépő Ágikához.* Átmegek a boltba... Apád itt ül, az őrnagy úr a szobájában sétál... Vigyázz rájuk, kislányom! *El.*

ÁGIKA *leül, föláll, nem tudja, mit csináljon. Aztán hirtelen lebontja szép, hosszú haját. Vár.*

ŐRNAGY *komoran jön, bekopog. Köhintés. Megfordul.*

ÁGIKA *reszkető hangon.* Milyen szép idő van! *Az őrnagy megy, hátra se néz. Süt a nap, de azért nincs túl meleg. Az őrnagy továbbmegy.* Szabad valamit kérdezni az őrnagy úrtól?

ŐRNAGY *kényszeredetten megáll, de rá se néz Ágikára.*

ÁGIKA Azt szeretném tudni, hogy az őrnagy úr is úgy van-e vele, hogy néha minden ok nélkül bánatos, máskor pedig hirtelen jókedve lesz, és mindenen kacag, mulat?

ŐRNAGY *hátranéz; barátságtalanul morog.* Tudom is én! *El.*

ÁGIKA *már nagyon nyugtalanul bekopog.* Jaj, apu, apu...

Semmi válasz. Hirtelen visszatűri ruhája kivágását, kacér pózba áll, vár.

ŐRNAGY *nehéz léptekkel jön.*

ÁGIKA *bátorságot gyűjt, elállja az útját.* Szeretnék valamit kérni az őrnagy úrtól. *Igazít a kivágáson, hadar.* Eddig nem mertem szólni, de most, hogy a véletlen így összehozott, ki merem mondani a kívánságomat.

ŐRNAGY *bosszúsan.* Mi az?

ÁGIKA *igazít a kivágáson, lázban.* Arra szeretném kérni a mélyen tisztelt őrnagy urat, hogy tessék rám nézni, és tessék kimondani a legelső dolgot, ami eszébe jut. *Vár, piheg.*

ŐRNAGY *rekedten.* Még mindig bent van a budiban a papa?

ÁGIKA *csalódottan elszalad.*

ŐRNAGY *lefojtott indulattal az ajtó felé.* Halló!

TÓT *diszkréten köhint.*

ŐRNAGY *még dühösebben.* Mi lesz ott már, mi?

TÓT *köhint.*

ŐRNAGY *öklével döngeti a budit.* Mi az? Megnémult? Vagy truccolni akar? Mert akkor én máris csomagolok, és elutazom...

MARISKA *rémülten beszalad.* Jaj, nekem!... Mélyen tisztelt őrnagy úr, összetett kézzel könyörgök, tessék egy kis türelemmel lenni. *A budi felé.* Lajos! Mit művelsz? Hát nincs neked szíved? *Az őrnagyhoz.* Majd mindjárt. Mindjárt. Egy pillanat.

ŐRNAGY Egy pillanat, egy pillanat! Ezt hallom tegnap reggel óta. Egy ideig azzal áltattam magam, hátha csak gyomorrontása van...

MARISKA Nem, nem. Én nem hazudhatok az őrnagy úrnak. Sajnos, nincs neki gyomorrontása.

ŐRNAGY Úgy! Hisz sejtettem! Ül, gondolkozik, forral valamit, törí a fejét...

MARISKA *fölsikolt.* Jaj! Hallod ezt, édes jó Lajosom? És nincs egy szavad se? Hiszen a halálba kergeted a fiadat!

TÓT *lassan kinyitja az ajtót. Fölszól az ülőkéről, kilép.* Mélyen tisztelt őrnagy úr, egyszerűen nem fér a fejembe, miért tetszett énrólam ilyesmit föltételezni...

ŐRNAGY Hát mit csinál itt?

TÓT Semmit.

ŐRNAGY Lárifári... Akkor meg minek bezárkózni?

TÓT Mélyen tisztelt őrnagy úr, esküszöm, hogy napok óta nem jutott az eszembe semmi.

ŐRNAGY Nem gondolkozik?

TÓT Szó sincs róla! Én csak elülök itt, mert nem háborgat senki, zümmögnek a bogarak, és ha beriglizem az ajtót, mintha szegény jó anyám ringatna a karján...

ŐRNAGY *hirtelen megenyhül.* Hát miért nem szól? És miért udvariaskodik? Parancsoljon, kérem, foglaljon helyet... Sőt, mondok valamit. Mi most szépen megkérjük a kedves kislányát, hogy szaladjon át ide a volt Klein-féle sörkertbe két üveg jégbe hűtött sörért.

MARISKA *boldogan.* Hozom a sörnyitót.

Mariska és Ágika elsietnek.

ŐRNAGY Nehogy úgy vegye, kedves Tót, mintha ki akarnám túrni, de nem akadna ott még egy kicsi hely?

TÓT *boldogan a megtiszteltetéstől odébb rukkol.* Akadni akad, és nagyon megtisztelő...

ŐRNAGY *helyet foglal az ülőkén Tót mellett.* Egy kicsit fészkelődnek.

TÓT Sajnos, szűken vagyunk egy kicsit.

ŐRNAGY Ugyan már. Nem számít.

Ágika sört hoz, betölti, kínálja. Tót és az őrnagy elvesznek egy pohárral, Ágika elmegy.

ŐRNAGY *koccint.* Isten éltesse, kedves Tót.

TÓT Egészségére kívánom, őrnagy úr.

A lábhoz tett tálcára teszik a poharakat. Kis csönd.

ŐRNAGY Kellemes hely.

TÓT Csak egy kicsit primitív... De hiába, a vidék, az vidék.

ŐRNAGY Ez a helyiség, úgy, ahogy van, az én kívánalmaimnak tökéletesen megfelel...
Kedves egészségére!

TÓT Viszont kívánom.

Isznak. Egy kis csönd.

ŐRNAGY Milyen jó itt! Én a maga helyében ki sem mozdulnék innen.

TÓT Nem is nagyon kívánkozom el.

ŐRNAGY Nagyon megértem... Mi ez a susogás?

TÓT A lombok.

ŐRNAGY És mi zúg itt?

TÓT Egy bogár.

ŐRNAGY Hogy hívják?

TÓT Zöld húslégy.

ŐRNAGY Milyen szép neve van!

Egy kis csönd. Koccintanak, isznak.

ŐRNAGY Nincs kedvem fölkelni.

TÓT Nekem sincs.

ŐRNAGY De azért, remélem, este lesz szerencsénk a dobozolásnál?... Vagy talán terhére van?

TÓT Ilyet ne tessék rólam mondani.

ŐRNAGY Tudom, tudom... *Átkarolja Tót vállát.* Érdekes. Eleinte voltak köztünk nézeteltérések, de most már szerencsésen elsimult minden. Hála Istennek.

TÓT Hála Istennek.

ŐRNAGY *iszik, egy kicsit spicces. Tót úr... Évődve. Kis Tót.*

TÓT Hahaha.

ŐRNAGY Mondok valamit. Hallja, Tótockám!

TÓT Tótockám? Hahaha...

ŐRNAGY Azt mondom... Ne énekeljünk valamit?

TÓT De mit?

Az őrnagy rákezd, Tót is belekap. Egymást átkarolva, jobbra-balra ingva énekelnek.

Gaudeamus igitur
Juvenes dum suumus,
Post jucundam juventutem,
post molestam senectutem...

MARISKA *az énekszóra odalopakodott, s a boldogság könnyeit törli. Gyulánk, Gyulánk, hogy ezt nem láthatod! Drága jó Gyulánk...*

Sötét.

5. KÉP

Az autóbuzsmegálló. Bejönnek Tóték, a végső kimerültség határán. Jön az őrnagy is, frissen, kicsattanó egészségből. Esetleg szerepel a fűvószenekar is.

MARISKA Itt is vagyunk.

ÁGIKA Hát el kell válnunk.

ŐRNAGY Higgyék el, kedves Tóték, nekem semmi kedvem elutazni.

MARISKA Hogy elrepült ez a két hét! Igaz, édes jó Lajosom?

TÓT *szeme csukva. Időnként dőlni kezd, és akkor vagy a felesége, vagy a lánya támogatja föl, aszerint, hogy merről dől. El, el.*

ŐRNAGY Magával nagyon elégedett vagyok, kedves Tót. Csak vigyázzon, hogy vissza ne essen a régi hibáiba.

TÓT *lassan rá akar esni az őrnagyra. A két nő nagy ügyel-bajjal egyenesíti ki. Nem, nem.*

MARISKA És csókoljuk a fiunkat, és tessék neki átadni ezt a kis pitét.

ŐRNAGY Átadom, Mariska... És, minthogy nem vagyok a szavak embere, inkább tettekkel mutatom ki a hálámat...

Fölzúg az autóbusz motorja.

ÁGIKA *letörve.* Jön a busz...

MARISKA *könnyeivel küzd.* Boldogok vagyunk, hogy jól érezte magát szerény otthonunkban.

ŐRNAGY Ha egy ilyen nehéz percben tréfához volna kedvem, azt mondanám: "Szép volt, szép volt, talán igaz se volt..." *Erőltetve fölnevet. Ágika is kacagni kezd, aztán Mariska, utoljára Tót. Ebben azonban nincs semmi jókedv, inkább csak menekülnek a nevetésbe. Amikor az őrnagy abbahagyja, Tóték is egyszerre komolyodnak el.*

ŐRNAGY *az autóbusz zúgása elhallgat.* Mennem kell... *Kezet nyújt Mariskának.* Még egyszer köszönök mindent.

MARISKA Minden jót, őrnagy úr.

ŐRNAGY *megsimogatja Ágika arcát.* Isten vele, Ágika!

ÁGIKA A viszontlátásra, őrnagy úr.

TÓT *érzi, hogy ő következik, de tévedésből Mariskával szorít kezét.* Szerencsés utat, mélyen tisztelt őrnagy úr.

MARISKA *átfordítja Tótot az őrnagy felé.* Ő az!

TÓT *kezet ráz az őrnaggyal.* Köszönöm, Mariskám!

ŐRNAGY Minden jót!

MARISKA, ÁGIKA *egyszerre.* Minden jót!

ŐRNAGY Isten velük! *Elindul, visszaszól.* Igazán nem voltam terhükre?

TÓTÉK *mindhárman integetnek.* Nem! Dehogysis! Szerencsés utat!

ŐRNAGY *integetve elmegy.*

Az autóbusz motorja felzúg. Tóték mosolyogva integetnek. A busz elindul, hangja elhalkul. Tóték arcán ennek arányában tűnik el a mosoly. Először Tót hagyja abba az integetést, aztán Mariska, végül Ágika. Három komor arc.

ÁGIKA *akinek a szíve hasad meg.* Elment.

TÓT El. *Lassan dőlni kezd.*

MARISKA Karoljunk bele apádba, kislányom.

TÓT Arra semmi szükség... *Elhárítja őket, kiegyenesedik, helyreigazítja fején a sisakot. No végre! Nyugodtan, öntudattal. Mehetünk, Mariskám! Férfiasan elindul.*

A háttér sötét lesz. Míg a színpad megfordul, belép a postás, kezében tábori lap.

A POSTÁS *olvas.* "Emlékszem, amikor megszökött a mi kis mókusunk, a Micu... Mi, gyerekek, bögni kezdtünk, de édesapám azt mondta: »Ez a buta mókus is szabad akar lenni. Még a szeretetünk se kellett neki!« Milyen nagyszerű mondás! Azóta én is rájöttem, milyen nehéz jónak lenni, illetve, hogy a jóhoz rosszat is kell tudni tenni, mert mindenki egyszerre jó meg rossz, és a körülményektől függ, ilyen lesz-e, vagy olyan. Csak azt nem tudom, milyenek legyenek ezek a körülmények. Erre nem bírok rájönni, talán csak azért, mert még túl fiatal vagyok, és nem ismerem jól az életet..." *Nézi a lapot, sóhajt.* Négyen voltak, hárman vannak. Pedig én mindig a páros számokat szeretem: kettő, négy, hat, nyolc... *Eltépi a lapot, el.*

6. KÉP

Az üveges verandára egymás után belépnek Tóték. Körülnéznek, sóhajtanak.

MARISKA *Megjöttünk... Most hagyjunk mindent úgy, ahogy van, és feküdjünk le.*

TÓT *Hogyisne! Előbb rendet csinálunk. Szedj le, Mariska! Kislányom, tüntesd el innen ezeket a dobozokat!... Mindjárt jövök. Főlemeli és kicipeli a kertbe a margóvágót. Amikor visszatér, rend van a verandán. Elégedetten körülnéz. Megindítja a kakukkos órát, mely mindjárt elkezd kakukkolni. Mostantól kezdve reggel fogunk reggelizni, este fogunk vacsorázni, éjjel aludni fogunk, és mindent úgy csinálunk, mint azelőtt...*

MARISKA *gyengéden.* *Úgy lesz, ahogy te akarod, édes jó Lajosom... Hozhatok egy szivart?*

TÓT *Hozhatsz. Leül megszokott helyére. Mariska hozza a szivart. Ágika tüzet ad. Aztán odagyűlnek Tót köré. Esteledik.*

MARISKA *Milyen szép este!*

ÁGIKA *Már kigyulladtak a gyantaszedők tábortüzei.*

MARISKA *Későn van... Nem vagy álmos?*

TÓT *Érdekes. Most nem. Inkább nagyon jól érzem magam... Sóhajt egy jólesőt. Menj egy kicsit odébb, kislányom.*

ÁGIKA *Nyújtózkodni akar az apu?*

Helyet csinálnak.

TÓT *élvezettel megropogtatja a csontjait, aztán. Jaj, anyám, anyám, szegény jó anyám... Torkán akad a szó, keze leesik.*

ŐRNAGY *kofferral a kezében, sugárzó arccal megjelenik a veranda ajtajában. Szélesen elmosolyodik. Látom, nem hisznek a szemüknek! Pedig én vagyok az!*

Általános konsternáció. Tót megpróbál feltápaszkodni, de csak valamilyen pukkanásszerű hang jön ki belőle, aztán visszahull.

MARISKA *mozdulni se tud.*

ŐRNAGY Egerben le akartam pecsételtetni a szabadságosleveletem, de a pályaudvar-parancsnokságon azt a kellemes hírt közölték velem, hogy a partizánok felrobbantottak egy hidat, és emiatt három napig nem járnak a vonatok... Mít szólnak hozzá?

Tótek még most se tudnak beszélni, csak düleedt szemmel bámulják az őrnagyot.

ŐRNAGY *leteszi a poggyászt. Úgyis olyan nehéz volt egymástól elválni, gondoltam, még eltöltök itt maguknál három szép napot... Remélem, nem leszek terhükre?*

MARISKA *felsőhajt. Ó...*

ŐRNAGY *tettre készen körülnéz. Nos hát, ha ilyen szépen együtt vagyunk... Mondok valamit. Ne dobozoljunk egy kicsit? Elhallgat, körülnéz. Ni csak! Hát az új margóvágó? Az hová lett, kedves Tót?*

TÓT *nagy nehezen feltápaszkodik. Természetellenes hangon. A margóvágó? Mariska, nem tudod? Ja, igaz... Levittem a kertbe, mélyen tisztelt őrnagy úr.*

ŐRNAGY *A kertbe? A gépet? De minek? És hová?*

TÓT *szolgálatkészen. Csak ide, a mályvákhoz... Tessék parancsolni, mindjárt megmutatom. Föléledt. Ellentmondást nem tűrően utat mutat az őrnagynak, aki kilép a kertbe. Tót vissza se néz, de mihelyt kilépett, Ágika és Mariska a rémülettől dermedten állnak. Egy kis csönd. Aztán a margóvágó tompa döndülése hallatszik. A két nő egész testében megremeg. Még kétszer megdöndül a margóvágó. Ők ugyanúgy megrázkódnak tőle. Mereven néznek maguk elé, várnak.*

TÓT *belép, leporolja a kezét. Nyugodt. Miért álltok itt?*

MARISKA *remegő szájjal. Téged vártunk.*

TÓT *Későn van. Menjünk feküdni.*

ÁGIKA *iszonyodó szemmel néz az apjára. Mariska elindul a szoba felé, de megáll.*

MARISKA *félénken. Háromba vágta, édes jó Lajosom?*

TÓT *utánaszámol. Háromba? Nem. Négy egyforma darabba vágta. Talán nem jól tettem?*

MARISKA *De jól tetted, édes jó Lajosom! Te mindig tudod, mit hogy kell csinálni...*

Rövid csönd.

Rémülten. Fiam! Fiam! Egyetlen, kicsi kis fiam!

Függöny
